

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Pohled veřejnosti na dětské domovy

Diplomová práce

Autor: Bc. Alena Hrůzová
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Stanislava Svoboda Hoferková,
Ph.D., LL.M.,
Oponent práce: Ing. Mgr. Jiří Martinec, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Alena Hrůzová
Studium:	P20P0035
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Pohled veřejnosti na dětské domovy
Název diplomové práce AJ:	The public view of children's homes

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou dětských domovů. V teoretické části práce je charakterizována ústavní a ochranná výchova. Po obecném ukotvení těchto výchov se práce věnuje konkrétnímu zařízení, a to dětskému domovu. Vzhledem k tomu, že jsou dětské domovy poměrně uzavřenou komunitou, je výzkumné šetření zaměřeno na pohled veřejnosti na tato zařízení.

MATĚJČEK, Z. Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8

NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. Sociálně právní ochrana dětí. Vyd. 1. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-77-8.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. Vyd. 1. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VAŠTATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ, ed. Rodina a náhradní rodinná péče. 1. Vyd. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Stanislava Svoboda Hoferková, Ph.D., LL.M.
Oponent:	Ing. Mgr. Jiří Martinec, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci na téma Pohled veřejnosti na dětské domovy vypracovala sama. Literaturu a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, jsem řádně citovala a jsou uvedené v seznamu zdrojů.

V Hradci Králové dne 20.4. 2022

Poděkování

Děkuji své vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Stanislavě Svoboda Hoferkové, Ph.D., LL.M., za její vstřícný přístup, cenné rady a odbornou pomoc při tvorbě práce. Dále pak děkuji účastníkům výzkumného šetření za ochotu poskytnout odpovědi a podílet se tak na této práci. V neposlední řadě děkuji svým nejbližším za pochopení a trpělivost po celou dobu mého studia.

Anotace

HRŮZOVÁ, Alena. *Pohled veřejnosti na dětské domovy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 66 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se věnuje problematice dětských domovů. Teoretická část charakterizuje systém náhradní výchovné péče, ústavní a ochrannou výchovu a zařízení, ve kterých tyto výchovy probíhají. Následuje samostatná kapitola s obecnou charakteristikou dětského domova s popisem jeho personálu. V závěru kapitoly jsou uvedeny výzkumy zabývající se dětskými domovy. Poslední kapitola se věnuje dětem, které jsou umístěné v dětských domovech. Kapitola popisuje rodinu jako možné rizikové prostředí pro vývoj dítěte a cestu dítěte dětským domovem od přijetí přes adaptační období zařazení do běžného života v domově až po přípravu na samostatný život po propuštění z ústavní výchovy. Empirická část mapuje výzkumné šetření, které je zaměřeno na pohled veřejnosti na dětské domovy. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký je pohled veřejnosti na dětské domovy z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina. Pro získání dat je zvolena kvantitativní metoda zkoumání, a to dotazník.

Klíčové slova

Dětský domov, ústavní výchova, dítě, vývoj dítěte, rodina

Annotation

HRŮZOVÁ, Alena. *The public view of children's homes*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 66 pp. Diploma thesis.

The diploma thesis deals with the children's homes. The theoretical part characterizes the system of alternative educational care, institutional and protective education and facilities in which these education takes place. The following is a separate chapter with a general description of the children's home with a description of its staff. There are researches dealing with children's homes at the end of the chapter. The last chapter deals with children who are placed in children's homes. The chapter describes the family as a possible risk environment for the child's development, the child's journey through the children's home from admission through the adaptation period, inclusion in everyday life in children's homes to preparation for independent living after release from institutional care. The empirical part maps the research survey which is focused on the public's view of the children's home. The aim of the research is to find out the public's view of children's homes from the South Bohemian Region and the Vysočina Region. It is chosen quantitative research method to obtain data, namely a questionnaire.

Keywords

Children's home, institutional education, child, child development, family

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK) a rektorským výnosem č. 9/2020 (Přechodná změna způsobu odevzdávání bakalářských a diplomových prací).

20. 4. 2022

Obsah

Úvod	9
1 Systém náhradní výchovné péče.....	10
1.1 Charakteristika ústavní výchovy	11
1.2 Charakteristika ochranné výchovy	12
1.3 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	13
2 Dětský domov v systému ústavní výchovné péče	16
2.1 Personál v dětských domovech	18
2.2 Výzkumy mapující oblast dětských domovů	21
3 Děti umístěné v dětských domovech	25
3.1 Rodina jako rizikové prostředí pro vývoj dítěte.....	26
3.2 Přijetí dítěte do dětského domova a adaptační období.....	28
3.3 Zařazení dítěte do běžného života v dětském domově.....	30
4 Výzkumné šetření zaměřené na pohled veřejnosti na dětské domovy	32
4.1 Koncepce výzkumného šetření	32
4.2 Charakteristika respondentů.....	35
4.3 Výsledky výzkumného šetření	38
4.4 Shrnutí výzkumného šetření.....	51
Závěr	57
Seznam použitých zdrojů	58
Seznam tabulek a grafů.....	61
Seznam příloh.....	62

Úvod

Tématem diplomové práce je pohled veřejnosti na dětské domovy. Toto téma jsem si zvolila z důvodu odborné praxe, kterou jsem v tomto zařízení vykonávala. Sama jsem byla v dětském domově mile překvapena, jak z hlediska chodu, činností vychovatelů, tak především z hlediska dětí v dětském domově. Bohužel jsem od dětí často slýchala, jak je vnímá jejich okolí, kdy je dle lidí dětský domov „klasický ústav“, kde nic není, děti zde trpí a jsou zlé. Troufnu si říct, že opak je pravdou, protože jsem se v domově setkala s velmi hodnými a vděčnými dětmi, které rozhodně netrpí nedostatkem věcí. Proto jsem se rozhodla danou problematiku zkoumat v diplomové práci se snahou o prolomení předsudků, které o dětských domovech panují ve společnosti. Práce zároveň slouží i jako inspirace pro ostatní studenty, které problematika dětských domovů zajímá.

Cílem diplomové práce je popsat systém náhradní výchovné péče, jeho zařízení s důrazem na samotný dětský domov a děti, které v něm pobývají. Zároveň si diplomová práce klade za cíl zjistit, jaký má na dané zařízení pohled veřejnost. Práce se skládá ze tří teoretických kapitol. První kapitola nese název Systém náhradní výchovné péče. V kapitole je charakterizována ústavní a ochranná výchova a dále popisuje školská zařízení, ve kterých tyto výchovy probíhají. Druhá kapitola se věnuje dětským domovům v systému ústavní výchovné péče. Kromě legislativního ukotvení je zde popis personálu dětských domovů. Jako zajímavost jsou zde uvedeny výzkumy, výzkumné šetření a studie, které mapují oblast dětských domovů. Poslední teoretická kapitola je věnována dětem v dětských domovech, kde jsou na začátku kapitoly uvedeny charakteristické rysy těchto dětí. Je zde věnován prostor i rodině jako možnému rizikové prostředí pro vývoj dítěte, v jehož důsledku může dojít k umístění dítěte do dětského domova. Stěžejní část kapitoly je určena pro cestu dítěte dětským domovem od jeho přijetí přes zařazení do běžného života v domově až po přípravu na propuštění z ústavní péče.

Empirická část práce, které je věnována poslední kapitola práce, obsahuje vlastní výzkumné šetření v problematice dětských domovů. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký je pohled veřejnosti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina na dětské domovy a jeho obyvatele. Pro získání dat je zvolena kvantitativní metoda zkoumání, a to dotazník.

1 Systém náhradní výchovné péče

První kapitola pojednává o systému náhradní výchovné péče, která probíhá ve dvou formách. První formou je náhradní rodinná péče, která je pouze zmíněna, jelikož se nejedná o hlavní téma práce. Druhou formou je pak ústavní péče, které je věnováno více prostoru, jak z hlediska charakteristiky ústavní výchovy, tak z hlediska zařízení, ve kterých ústavní péče probíhá.

Náhradní výchovná péče je poskytována dětem, o které se rodiče nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat. Mimo to je náhradní výchova nařízena i dětem, které mají vážné výchovné problémy. Náhradní výchovná péče má dvě formy. První formou je náhradní rodinná péče, která probíhá v rodinném prostředí prostřednictvím osvojení (adopce), pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu, poručenské péče nebo svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiči. Náhradní rodinnou péčí upravuje především zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Středisko náhradní rodinné péče, 2022a, online). Druhou formou je ústavní péče, která probíhá v ústavních zařízeních. V těchto zařízeních jsou pak děti, které mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu, děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a děti, které sem byly svěřeny rodiči (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s. 55). Ústavní péčí upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách či zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Bližší charakteristika ústavní výchovy, popř. ochranné výchovy bude v následujících podkapitolách.

Je zřejmé, že náhradní rodinná péče má vzhledem k vhodnému prostředí pro vývoj dítěte přednost před péčí ústavní. I přes zajištění podmínek základní péče o děti, dostatek materiálních prostředků a odbornost pedagogických pracovníků v ústavech, je vždy pro zdravý vývoj dítěte přednější zajištění náhradního rodinného prostředí, ve kterém je jedinci poskytnuta individuální péče. Za nepříznivé podmínky pro vývoj dítěte v ústavech se považuje i domnění, že tam dochází k poklesu nároků na dítě a omezení podnětů, což může děti demotivovat, zhoršovat jejich komunikaci, mohou ztratit důvěru v okolí apod. Veškeré tyto podněty mohou vést k deprivaci, jejíž důsledky se často projevují až v dospělém věku, kdy se může jedinec špatně začleňovat do společnosti, nedokáže si najít/udržet zaměstnání apod. Důsledky deprivace se mohou také projevit v partnerských vztazích (Středisko náhradní rodinné péče, 2022b, online).

1.1 Charakteristika ústavní výchovy

Následující podkapitola se věnuje charakteristice ústavní výchovy. Kromě obecných informací převzatých z legislativy, jsou zde dále uvedeny důvody pro umístění dětí do ústavní výchovy.

„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu...“ (§ 971 zákona č. 89/2012 Sb.). Ústavní výchova je tedy výchovné opatření nařízené soudem, jestliže je výchova dítěte ohrožena či narušena a předchozí výchovná opatření nebyla účinná (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s. 55).

Mezi nejčastější důvody umístění dětí do ústavní výchovy patří:

- *„protiprávní jednání (přestupky, trestná činnost);*
- *začínající závislost na drogách, alkoholu a automatech;*
- *útěky z domova;*
- *zahálčivý způsob života;*
- *nerespektování rodičů;*
- *sexuální promiskuita;*
- *členství v závadové partě;*
- *množství výchovných opatření uplatněných před návrhem ústavní výchovy“* (Tesařová, 1997 in Kubíčková, 2011, s. 27).

Dle zákona č. 89/2012 Sb. lze ústavní výchovu nařídit nejdéle na dobu 3 let. V průběhu těchto let lze ústavní výchovu prodloužit (opět o 3 roky), pokud stále trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy. Soud může ústavní výchovu zrušit, pokud již nejsou důvody pro nařízení ústavní výchovy, nebo pokud je možné dítě zařadit mimo ústavní péči (např. dítě bude svěřeno do péče budoucího osvojitele), přičemž soud rozhoduje, komu bude dítě svěřeno do péče.

Soud je povinen přezkoumávat, zdali trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy, nebo zda není možné umístit dítě do náhradní rodinné péče. Přezkoumávání probíhá nejméně jednou za 6 měsíců. Probíhá to tak, že si soud vyžádá zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zajistí si vyjádření dítěte a samozřejmě vyzve také rodiče, aby se k situaci vyjádřili (zákon č. 89/2012 Sb.).

O propuštění z ústavní výchovy rozhoduje soud na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, rodičů nebo jiných fyzických osob, avšak vždy se souhlasem výše zmíněného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Přibližně půl roku před plánovaným ukončením ústavní výchovy se vyplní žádost, která je odeslána sociálnímu kurátorovi, který musí provést šetření v prostředí, kam se má dítě vrátit (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 73, 74).

1.2 Charakteristika ochranné výchovy

Následující podkapitola se věnuje charakteristice ochranné výchovy, která je jedním z ochranných opatření. Mimo ochranná opatření je zde uveden výčet výchovných a trestních opatření.

Novotná a Fejt (2009, s. 130) ve své publikaci uvádí, že soudnictví ve věcech mládeže ukládá za spáchání protiprávních činů výchovná, trestní a ochranná opatření. Cílem výchovných opatření je usměrnit chování mladistvého se snahou o prevenci dalšího páchaní provinění. Trestní opatření slouží k vytvoření vhodných podmínek pro další vývoj jedince. Ochranná opatření mají ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého s cílem ochránit společnost před dalším pácháním protiprávních činů.

Výchovnými opatřeními jsou:

- *„dohled probačního úředníka;*
- *probační program;*
- *výchovné povinnosti;*
- *výchovná omezení;*
- *napomenutí s výstrahou“* (Novotná a Fejt, 2009, s. 130).

Mezi trestní opatření řadíme:

- *„obecně prospěšné práce;*
- *peněžitě opatření;*
- *peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu;*
- *propadnutí věci;*
- *zákaz činnosti;*
- *vyhoštění;*

- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu;*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem;*
- *odnětí svobody nepodmíněně“ (Novotná a Fejt, 2009, s. 130).*

Ochranná opatření zahrnují:

- *„ochranné léčení;*
- *zabrání věci;*
- *ochrannou výchovu“ (Novotná a Fejt, 2009, s. 130).*

Soud ukládá ochrannou výchovu: *„pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředím, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení výchovných opatření“ (§ 22, odst. 1 zákon č. 218/2003).* Ochranná výchova se smí nařídít dítěti, které je starší 12 let a opakovaně páchá trestný čin nebo čin jinak trestný, anebo mladistvému, který se ve věku 15 let dopustil trestného činu, za který by mu byl jinak uložen výjimečný trest. Ochranná výchova tak slouží jako ochrana společnosti před takovýmto dítětem (Folda a kol., 2009, s.14).

Ochranná výchova trvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do 18. roku věku mladistvého. Ochranná výchova může být ukončena tehdy, pominou-li důvody, proč byla uložena (zákon č. 218/2003).

1.3 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

V následující podkapitole je uveden stručný popis jednotlivých školských zařízení, ve kterých dochází k výkonu ústavní a ochranné výchovy. Dětskému domovu je věnována samostatná kapitola vzhledem k tomu, že se jedná o stěžejní téma diplomové práce.

Účelem (zákon č. 109/2002 Sb.) zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy je zajištění náhradní výchovné péče v zájmu zdravého vývoje dítěte, řádné výchovy a vzdělání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte, pomáhají zajišťovat rodinné záležitosti, poskytují rodinnou terapii a především podporu, když dítě přechází ze zařízení do své původní rodiny či do náhradní rodinné péče.

Zařízení, ve kterých probíhá ústavní a ochranná výchova, jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Tyto zařízení poskytují speciálně pedagogické a psychologické služby ve formě pobytové, ale i ambulantní pro děti, které pobývají mimo zařízení (zákon č. 109/2002 Sb.).

Diagnostické ústavy

Jedná se o školská pobytová zařízení pro děti od 6 do 18 let, které zde tráví 6 až 8 týdnů. Po uplynutí této doby dítě přechází buď do jiného zařízení ústavní péče, nebo se vrací zpět do rodiny (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 69, 70). Pracovníci diagnostických ústavů během diagnostického a výchovně-terapeutického pobytu zpracovávají komplexní diagnostiku osobnosti, vymezují individuální výchovné a vzdělávací priority a navrhují vhodná řešení a přístupy, tedy sestavují specifický program rozvoje osobnosti (Janský, 2014, s. 116).

Dle zákona č. 109/2002 Sb. se do diagnostického ústavu umísťují děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Podle potřeb umístěných dětí pak diagnostický ústav plní následující úkoly:

- diagnostické (vyšetření dítěte na základně pedagogických a psychologických činností);
- vzdělávací (zjištění úrovně dosažených znalostí, stanovení a realizace specifických vzdělávacích potřeb);
- terapeutické (směrování k nápravě poruch v chování dítěte);
- výchovné a sociální (pomoc v rodinné situaci, sociálně-právní ochrana dítěte);
- organizační (spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte, příprava návrhu na nařízení předběžného opatření);
- koordinační (prohloubení a sjednocení odborných postupů zařízení v rámci územního obvodu) úkoly.

Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi je výchovná skupina, kterou tvoří 4 až 8 dětí, přičemž musí být tyto skupiny nejméně 3. Děti jsou do výchovných skupin řazeny podle pohlaví, věku dítěte nebo na základě výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb (zákon č. 109/2002 Sb.).

Výchovné ústavy

Dle Janského (2014, s. 116) se do výchovných ústavů umísťují děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování a mají nařízenou ústavní výchovu, nebo jim byla uložena ochranná výchova. V tomto typu zařízení probíhá výchovná, vzdělávací i sociální péče. Mimo to dětem vytváří specifické výchovně vzdělávací programy, které jsou zpracovávány individuálně dle jejich osobností.

Organizační jednotkou ve výchovných ústavech je výchovná skupina, kterou tvoří 5 až 8 dětí, přičemž na jedné budově smí být nanejvýš 6 výchovných skupin. Důležité je i zmínit, že výchovné ústavy jsou oddělené pro děti s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou, pro nezletilé matky a jejich děti nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Pokud nelze zřídit oddělené ústavy, pak je takovéto rozdělení alespoň ve výchovných skupinách (zákon č. 109/2002 Sb.).

Dětské domovy se školou

Jedná se o speciální školská zařízení, do kterých jsou umístěny děti ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky (Janský, 2014, s. 116). Tyto děti mají nařízenou ústavní výchovu (mají závažné poruchy chování nebo vzhledem ke své duševní poruše potřebují výchovně léčebnou péči), nebo mají uloženou ochrannou výchovu (zákon č. 109/2002 Sb.).

Základní organizační jednotkou v dětském domově se školou je rodinná skupina, kterou tvoří 5 až 8 dětí. Na jedné budově či areálu smí být nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin (zákon č. 109/2002 Sb.).

2 Dětský domov v systému ústavní výchovné péče

Druhá kapitola se věnuje dětskému domovu. Začátek kapitoly je věnován důvodům umístění dětí do dětských domovů a dále jsou zde uvedeny dlouhodobé a krátkodobé výchovné cíle. První podkapitola se věnuje personálu v dětském domově, jako je ředitel, vychovatelé, nepedagogičtí pracovníci, sociální pracovníci či dobrovolníci. Druhá podkapitola se věnuje výzkumům, které mapují oblast dětských domovů.

V dětských domovech jsou umístěny děti od 3 do 18 let, které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině a nemohou být v jiné formě náhradní rodinné péče. Dětský domov jim tak poskytuje náhradní sociální a výchovné zázemí (Janský, 2014, s.116).

Prvním z důvodů, proč jsou děti umístěny do dětských domovů, jsou situace, kdy **se rodiče nechtějí starat o své děti**. Je to dáno především tím, že se u rodičů nemusel rozvinout nebo selhal rodičovský pud a rodiče tak nemají zájem o dítě. Může k tomu dojít v situacích, kdy rodiče mají poruchu osobnosti, nebo kdy si rodiče nedokáží poradit ani se svým životem, natož se postarat o dítě (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011, s. 65). Další příčinou z této oblasti může být situace, kdy rodič bere rodičovství jako další zátěž pro svůj život či jako narušení intimity partnerského vztahu, kdy starost o dítě představuje neodvolatelnou zodpovědnost, a především strach z obětování svých osobních potřeb (Vágnerová, 2007, s. 145). Pašek (in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 47) dále poukazuje na psychickou a sociální nevyzrálost a na znásilnění matky, kdy dítě pro matku znamená připomínku těch nejhorších chvil.

Dalším z důvodů je **nemožnost rodičů starat se o své děti**. K tomu dochází, pokud rodiče zemřeli, nebo se o děti nemohou starat z důvodu nějaké překážky. Tato překážka představuje onemocnění, invaliditu, hospitalizaci, vazbu, výkon trestu či nepříznivý stav dítěte, o kterého nelze pečovat v domácím prostředí (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s. 65). Pašek (in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 46) doplňuje výčet o ztrátu zaměstnání, ztrátu bydlení a nutnost opuštění místa trvalého bydliště. Jedná se tak např. o situace, kdy ekonomicky slabší rodina nenachází pracovní uplatnění rodičů nebo má nízké výdělky v zaměstnání. Mnohdy zde hraje silnou roli alkohol, popřípadě jiné návykové látky v kombinaci s nechutí k trvalému pracovnímu poměru.

Děti končí v dětských domovech i v případech, kdy se **rodiče neumí starat o své děti**. Jedná se především o děti zanedbávané, týrané, zneužívané ohrožené výchovou a dosavadní péčí rodičů. K takovým situacím dochází především z důvodů nevytvoření citového vztahu či nepřijetí společenských morem. Tyto děti bývají často i ohroženy na životě (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s. 5). Dle Paška (in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 47) se jedná především o rodiče, kterým chybí rozumové, emocionální a sociální vybavení. Autor mluví o mladých nedospělých rodičích, u kterých se jedná o neplánované rodičovství. Dále se jedná o rodiče pocházející ze sociálně nuzných podmínek, kde jim nebylo umožněno dosáhnout dostatečné emoční, sociální a rozumové výbavy pro pečování o vlastní dítě. Podobně jsou na tom rodiče, kteří mají mentální postižení či nižší IQ.

Lazarová a kol. (2008, s. 25-27) zpracovávali výchovné koncepce dětských domovů. Ve své publikaci popisují dlouhodobé a krátkodobé výchovné cíle dětských domovů. Mezi dlouhodobé cíle autoři řadí:

- všestranný rozvoj osobnosti;
- bezproblémové zařazení do života;
- rozvoj sebedůvěry a sebevědomí;
- dokončení vzdělání;
- adekvátní řízení volného času;
- rozvoj vztahů k druhým lidem;
- vybudování vztahu k práci;
- kompenzace nedostatků;
- umístění dětí do rodin.

Krátkodobé výchovné cíle vycházejí z těch dlouhodobých. Jedná se o:

- zvládnutí péče o domácnost;
- zvládnutí péče o sebe;
- zvolení správného životního stylu;
- zachovávání úcty k tradicím, morálce a právu;
- pečování o životní prostředí;
- připravení na rodinný život;
- zvolení budoucího povolání a vztahu k práci;
- navazování vztahů s druhými;

- řízení vlastních emocí;
- péče o rozumový vývoj apod.

Základní organizační složkou pro práci s dětmi jsou rodinné skupiny, které v dětských domovech tvoří 6 až 8 dětí. V jedné budově (popř. areálu) lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin (zákon č. 109/2002 Sb.). Tyto rodinné skupiny bývají zpravidla umístěny v bytové jednotce. V případě, že se v dětském domově nachází jedinci starší 16 let, pak se utváří oddělená skupina (maximálně tříčlenná), pro kterou je vytvořena zvláštní bytová jednotka, ve které se připravují na odchod z domova a na budoucí samostatný život (vyhláška č. 438/2006 Sb.).

Zřizovatel dětských domovů je povinen zajistit řádné prostorové podmínky (obývací pokoj, ložnice dětí, pokoj vychovatelů, kuchyňka a sociální zařízení), vnitřní vybavení (nábytek, sedací soupravy, psací stole a židle, jídelní stůl a vybavení kuchyně), materiální podmínky (ošacení, obuv, běžné elektronické přístroje, vybavení pro sport a potřeby pro vzdělávání) a podmínky pro osvětlení, vytápění, úklid apod. (vyhláška č. 438/2006 Sb.).

Dětem v dětských domovech je poskytováno plné přímé zaopatření. Jedná se o stravování, ubytování, ošacení, učební pomůcky, úhradu nutných nákladů na vzdělání, úhradu nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, kapesné, osobní dary, úhradu nákladů na dopravu do sídla školy, potřeby pro využití volného času či náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu (zákon č. 109/2002 Sb.).

2.1 Personál v dětských domovech

Tato podkapitola se věnuje pracovníkům v dětském domově. Popisuje práva a povinnosti ředitele dětských domovů, charakteristiku vychovatelů, jsou zde stručně vymezeny nepedagogičtí pracovníci a sociální pracovníci. Závěr podkapitoly je věnován dobrovolníkům, kteří jsou důležitou součástí personálu v dětských domovech.

Ředitel dětského domova

Zákon č. 109/2002 Sb. vymezuje práva ředitele, která jsou:

- povolit dítěti pobyt mimo zařízení;

- zakázat nebo přerušit návštěvu osob odpovědných za výchovu v případě nevhodného chování;
- zastoupit dítě v běžných záležitostech, pokud toto neplní zákonní zástupci;
- nařídit vyšetření dítěte, zdali není ovlivněno návykovou látkou;
- požádat orgán sociálně-právní ochrany dětí o informace o rodině;
- nahlížet do spisové dokumentace vedené příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dítěte apod.

Ředitel má i své povinnosti, mezi které patří:

- seznámení dítěte s jeho právy a povinnostmi;
- podání podnětu příslušnému soudu ke zrušení ústavní výchovy, pokud už netrvají důvody pro její nařízení;
- podávání informací o dítěti zákonným zástupcům nebo orgánům sociálně-právní ochrany dětí na jejich žádost;
- umožnění dítěti jednání se sociálním kurátorem;
- zajišťování realizace programu rozvoje osobnosti dítěte;
- vydávání vnitřního řádu zařízení apod. (zákon č. 109/2002 Sb.).

Vychovatelé

„Funkce vychovatele je spojená s organizací skupinového života, v níž by měly být vyváženy skupinové a individuální zájmy dětí a s přijetím dítěte i s jeho individuálním životním traumatem. Provádí dítě během jeho vyrovnávání se s minulostí, při řešení jeho aktuálních problémů a při hledání východisek do budoucnosti.“
(Škoviera, 2007, s. 109).

Škoviera (2007, s. 106) svým výzkumem poukázal na činnost vychovatelů. Nejvíce času stráví vychovatelé přípravou dětí na školu a zajišťováním stravy. Mezi další činnosti vychovatelů patří dozor nad dětmi, sebeobslužné činnosti (udržování čistoty), činnosti, které aktivně rozvíjejí děti (tvořivé hry, výtvarné činnosti), relaxační a zábavná činnost (vycházka) či jiné pomocné činnosti (nákupy s dítětem).

Vychovatelé, kteří vzdělávají a vychovávají děti, musí splňovat zákonem stanovené podmínky v souladu s cíli výchovy, vzdělání a psychologická způsobilost. Ta je zjišťována prostřednictvím psychologického vyšetření, které probíhá před vznikem pracovního poměru v domově, popřípadě v průběhu pracovního poměru,

pokud vznikne pochybnost, zdali je pracovník stále psychicky způsobilý (např. v situacích, kdy je podezřelý, že páchá na dětech psychické či fyzické násilí). Psychologický posudek je součástí osobního spisu pracovníka (zákon č. 109/2002 Sb.).

Nepedagogičtí pracovníci

V dětském domově pracují i nepedagogičtí pracovníci, kteří nevykonávají vzdělávací a výchovnou činnost. U takovýchto zaměstnanců se musí prokázat jejich kvalifikační předpoklad a požadavky, které jsou stanovené pro výkon této práce. Především se jedná o to, že pracovník nesmí být pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin. Jeho bezúhonnost se prokazuje výpisem z evidence Rejstříku trestů, který nesmí být starší než 3 měsíce (zákon č. 109/2002 Sb.).

Sociální pracovníci

Sociální pracovník v dětském domově funguje jako jakýsi prostředník. Zajišťuje totiž kontakt mezi dětským domovem a rodiči, zákonnými zástupci, spolupracujícími organizacemi apod. Hlavní pracovní činností sociálních pracovníků je vyhledávání ohrožených dětí. Následně se snaží rodinu kontaktovat a vyhodnotit jejich rodinnou situaci a v návaznosti na to jim poskytuje poradenství. Sociální pracovník dále dochází na jednání soudů, komisí a jednání ve školách. Co se týče administrativní práce, tak sociální pracovník vede veškerou sociální agendu a osobní spisy dětí, na jejichž základě zpracovává podklady pro správní řízení ke stanovení výše příspěvku na péči o děti umístěné v dětském domově a výživné, vypracovává podkladové zprávy pro soudy, sociální pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, připravuje propustky dítěte ze zařízení a především vyhotovuje zprávy o průběhu pobytu dítěte v zařízení společně se závěrečnou zprávou pro orgán sociálně-právní ochrany dítěte (Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže, 2020, online).

Dobrovolníci

Nedílnou součástí personálu v dětských domovech jsou dobrovolníci. Sice nemají pevné místo v instituci, ale poskytují dětem služby, které jim nemůže poskytovat domov ať už z personálních či kapacitních omezení. Dobrovolníci se často věnují jednomu dítěti, popřípadě menšímu počtu dětí, tudíž je jejich poskytovaná péče individuálnější.

Co se týče výběru dobrovolníků, jedná se především o studenty, kteří by se v budoucnu rádi uplatnili jako pracovníci v dětských domovech. Na druhou stranu se v dětských domovech nachází jako dobrovolníci i bývalí zaměstnanci, kteří museli opustit dětský domov např. z rodinných důvodů (Matějček, 1999, s. 130).

2.2 Výzkumy mapující oblast dětských domovů

Následující podkapitola se věnuje výzkumům, které mapují oblast dětských domovů. Jedná se o příspěvky ve sborníku Kvalita péče o děti v ústavní výchově, výzkumná šetření závěrečných prací a v neposlední řadě o dvě zahraniční studie.

Kvalita péče o děti v ústavní výchově

Jedná se o sborník z konference, která byla uspořádána Národním ústavem pro vzdělání ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Tato konference měla za cíl představit nové výzkumy a pohledy v oblasti ústavní a ochranné výchovy (Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5).

Prvním příspěvkem je Cesta kvality v péči o ohrožené děti. Jedná se o analýzu českých i zahraničních textů, studií a dokumentů, které se zabývají kvalitou v náhradních formách péče a její vliv na vývoj dítěte. Autorka prezentuje výsledky v polaritách, tedy jako pozitivní a negativní. Tyto polarity vzájemně souvisí a jejich jednotlivé oblasti jsou tak proměnlivé (Pacnerová in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 19).

Kultura zařízení ústavní péče na Slovensku a její vliv na kvalitu života mladých lidí po odchodě je druhým příspěvkem sborníku. Jedná se o kvantitativně-kvalitativní výzkum organizačních kultur dětských domovů a reedukačních center na Slovensku. Výsledky výzkumu ukázaly, že přístup personálu a jejich starostlivost, vztahy mezi dětmi a celkové podmínky v zařízení se odráží ve vyšší kvalitě života jedinců, kteří opouští zařízení. Tito mladí lidé vykazují mimo vyšší kvalitu života také vyšší míru kompetencí a schopností (např. zodpovědnost, cílevědomost, zabezpečení domácnosti apod.) (Lukšík, Lukšíková in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 28).

Další příspěvek na konferenci nesl název Vliv náhradních forem péče na vývoj dětí – předběžné výsledky longitudinální studie. Studie se zabývala psychickým vývojem dětí v náhradních formách péče v porovnání s dětmi vyrůstající v biologických

rodinách. Autor se zaměřil především na intelektový, socioemoční a sociální vývoj, pocity osamělosti, deprese či sebehodnocení dětí. Studie prokázala, že děti, které vyrůstají mimo původní rodinu, jsou ohroženy psychickými potížemi. S tímto poznatkem souvisí i další ze závěrů, že tyto děti prokazují pomalejší intelektový vývoj (Ptáček in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 33).

Další příspěvek navazoval na ten předchozí. Jednalo se o studii Vliv náhradních forem péče v dětství na různé oblasti života v dospělosti. Tato studie poukázala na psychické a sociální charakteristiky dospělých, kteří vyrůstali v náhradních formách péče, opět v porovnání s osobami, které vyrůstaly v biologických rodinách. Osoby vyrůstající v náhradních formách péče prokazují subjektivní potíže, problematické sociální vztahy a nižší sociální úroveň (Novotná in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 50).

Výzkum jako inspirace pro intervenci v praxi školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy prezentuje závěry z etopedických výzkumů. Autoři věnují pozornost především dětem s poruchami chování a jejich edukačním potřebám. Zmíněnou tematiku dávají do souvislosti s životními zkušenostmi v emocionální, sociální a kognitivní oblasti. Životní výzvy dětí s poruchami chování jsou podobné těm, co řeší vrstevníci. Důležitým faktem je, že děti, které vyrůstají v zařízeních pro ústavní či ochrannou výchovu, mohou mít nedostatek pozitivních životních zážitků. To se pak projevuje v interakcích s jinými lidmi či s vlastní úspěšností, což může být doprovázeno napětím a frustrací, která se pak odráží v emocionální, kognitivní i sociální oblasti dětí (Vojtová, Červenka in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 61).

Příspěvek proměny v péči o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR za uplynulých 10 let poukazuje na proměnu vybraných oblastí v rámci již zmíněné péče. Autoři získali výsledky prostřednictvím analýzy dat z výkazů dostupné z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Výsledky šetření poukazují, že se za posledních 10 let snižuje počet pobytových zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Klesá i počet dětí v těchto zařízeních. Změnila se i struktura zařízení, kdy se zařízení přeměňují v jednotlivé byty, které mají více jednolůžkových pokojů než dříve. V neposlední řadě výsledky prokazují, že děti dosahují postupně stále vyššího vzdělání (Myšková, Petrenko in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 72).

Posledním příspěvkem byla slovenská studie Dětské domovy na Slovensku v sociálním rezortu – zisky a ztráty. Autor popisuje změnu, kterou prošel systém ústavní péče na Slovensku, především v oblasti školství a sociálního rezortu. Tato změna reflektuje společenské změny a nové poznatky, které se promítají do praxe náhradní výchovy. Důležitá je především stabilita rodin, která by vedla k minimalizaci potřeby náhradní výchovy (Škoviera in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 5, 82).

Dětský domov jako domov očima vychovatelů

Urbánková (2018, s. 5, 40) v bakalářské práci popisuje atmosféru dětského domova z pohledu vychovatelů. Cílem jejího výzkumného šetření bylo zjistit, jak vnímají vychovatelé atmosféru dětského domova. Autorka prostřednictvím rozhovorů přináší pohled na práci vychovatelů, život dětí v dětských domovech, ale zabývá se i problémy, kterým musí obyvatelé domova čelit.

Postoje vysokoškolských studentů k dětem z dětských domovů

Vladovová (2019, s.53) se ve své akademické práci zaměřuje na postoje vysokoškolských studentů vůči dětem, které vyrůstají v dětských domovech. Autorka zkoumala znalosti ohledně dětských domovů a postoje vůči dětem, které porovnávala mezi studenty humanitních oborů a studenty nehumanitních oborů, kdy předpokládala, že studenti humanitních oborů zaujmají lepší postoje vůči dětem z dětských domovů. Z výsledků je zřejmé, že tato hlavní hypotéza byla vyvrácena, vzhledem k tomu, že mají obě skupiny z velké většiny stejné názory na danou problematiku.

Dětský domov očima jeho obyvatel: hodnocení života v dětském domově, názor okolí na život v dětském domově a vliv tohoto názoru

Cílem diplomové práce Gašparové (2017, s. 63) bylo nalezení rozdílů v hodnocení života v dětském domově mezi dětmi, které žijí v dětském domově krátkodobě a dětmi, které zde žijí dlouhodobě. Z výsledků vyplývá, že v průměru nejsou rozdíly mezi těmito skupinami. Podle obou skupin život v dětském domově není stejný jako život v rodině. Shodují se i v tom, že ohledně obyvatel v dětských domovech existují předsudky, ovšem nemají stigmatizující potenciál. Co se týče negativního vlivu nálepkování, ten uvádí častěji děti, které žijí v dětském domově dlouhodobě.

Odpuštění u dětí umístěných do dětských domovů: porozumění, proces a motivace pro odpuštění

Jedná se o zahraniční studii, která zkoumala negativní zkušenosti dětí v ústavní péči. Tyto negativní zkušenosti zahrnují zneužívání ze strany vychovatelů, mezilidské konflikty s vrstevníky a viktimizaci ze strany lidí z okolí. Mimo negativní zkušenosti studie také zkoumala chápání odpuštění jako samotný proces a jeho motivaci. Účastníky šetření bylo 10 dětí ve věku od 9 do 18 let ve městě Accra. Výsledky poukazují na to, že děti mají kladné vztahy s vychovateli a vrstevníky, přesto prožívají problémy v podobě urážek, šikany, lhaní či odpírání věcí. Vlivem těchto negativních zkušeností děti postrádají pochopení významu odpuštění, kdy se u dětí projevuje malá ochota odpouštět. Děti totiž hledají odpuštění pouze v případech, kdy to pro ně znamená výhodu či odměnu (Salifu Yendork, Boadu, Amankwah-Poku, Osei-Tutu, 2022, online).

Zkušenosti absolventek péče se vztahem mezi vychovatelem a dítětem při pobytu v dětském domově v Severním Irsku

Cílem studie bylo zjistit, jaký má dopad jednání a postoje vychovatelů dětského domova na mladé lidi. Na základě odborné literatury bylo provedeno šetření metodou polostrukturovaných rozhovorů s 5 respondentkami. Autoři v teoretické části studie poukazují na téma důvěry, reciprocitu a kontinuity jako důležitou součást vztahů dětí s vychovateli. Tyto nastolená témata potvrdily i výsledky výzkumného šetření, kdy mladí lidé oceňují především trávení společného času, upřímnou a otevřenou komunikaci a přijetí jedince takového, jaký je. Pro děti v dětských domovech je tak nejdůležitější navázání důvěry, což v mnoha případech nebývá snadné kvůli traumatickým zážitkům z rodiny. Je tak potřeba mít v dětských domovech odborníky, kteří dokáží s těmito skutečnostmi pracovat a podaří se jim tak navázat smysluplný a trvalý vztah s dítětem po dobu pobytu v dětském domově. Studie současně poukázala na systém ústavní péče, kdy se v domovech často nedaří uspokojit potřeby dětí. Dalším problémem ústavní péče jsou situace, kdy jsou vychovatelé často v konfliktu s dětmi, namísto jejich podpory (Rice, Mullineux a Killick, 2020, online).

3 Děti umístěné v dětských domovech

Poslední teoretická kapitola se věnuje dětem umístěným v dětských domovech. Kapitola kromě obecné charakteristiky dětí v dětských domovech definuje rodinu jako možné rizikové prostředí pro vývoj dítěte. V další podkapitole je pak popsán proces přijetí dítěte do domova a adaptační období. Závěr třetí kapitoly je věnován procesu zařazení dítěte do běžného života dětského domova.

V dětských domovech se ocitají děti, které jsou handicapované už na biologické úrovni. Souvisí to s genetickým základem (např. časté příbuzenské svazky v romské populaci), prostředím, ve kterém dítě vyrůstá (např. kvalita, množství podnětů) a chováním matky během gravidity (např. hygiena, kouření) (Škoviera, 2007, s. 46). Děti kromě genetického základu často ovlivňuje i jejich minulost, protože se jim vrací jejich negativní zkušenosti a zážitky, které zažily v rodině. Ovlivňuje je i nedostatečné uspokojování jejich základních psychických potřeb. Tyto děti nemají dostatečně pevná citová pouta, neví, co je to domov a často střídají různá výchovná prostředí, což se projevuje nejistotou a strachem. Všechny tyto skutečnosti vedou k tomu, že nedávají najevo své pocity, nekomunikují s okolím a často nemají ani potřebu uspokojovat své potřeby. Mimo to na dětech můžeme pozorovat nerovnoměrný psychomotorický vývoj, kdy zaostávají za ostatními vrstevníky, kteří žijí ve fungujících rodinách (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s. 66). Langmeier a Matějček (in Škoviera, 2007, s. 47) ve své analýze dochází k faktu, že délka pobytu dětí v dětském domově ovlivňuje vývoj dítěte. Co se týče tělesného vývoje, tak ho délka ovlivňuje pozitivně, ale naopak negativně působí na vývoj rozumový. Děti zaostávají především v intelektové úrovni a v oblasti osobní charakteristiky, kdy se u dětí projevuje zvýšený neuroticismus.

V náhradní výchovné péči se mimo děti českého etnika nachází i děti etnika romského a vietnamského. Matějček a kol. (1999, s. 41) uvádí, že zastoupení romských dětí v zařízeních ústavní výchovy je 30-60 %. Je důležité mluvit s dětmi jiného etnika o jejich původu tak, aby přijaly jejich přirozenou osobní identitu. K tomu často pomáhá, když si dítě vyzdvihne prvky ze své kultury, jako je třeba hudba, pohádky nebo kulturní zvyky (Bubleová, Vávrová, Vránová, Frantíková, 2011, s.67).

3.1 Rodina jako rizikové prostředí pro vývoj dítěte

První podkapitola charakterizuje rodinu jako rizikové prostředí pro vývoj dítěte, pokud nesplňuje svoje základní funkce a neuspokojuje potřeby svých členů. Mimo to uvádí rizikové faktory, které vedou k umístění dětí do dětských domovů. V závěru podkapitoly je zmíněno týrání, zneužívání a zanedbávání dětí.

Čožíková (in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 8) uvádí, že rodina má zásadní význam pro vývoj dítěte, kdy rodina:

- *„ovlivňuje vývoj dítěte v počátečních tedy nejcitlivějších fázích;*
- *nejvydatněji a nejpřirozenějším způsobem uspokojuje základní psychické potřeby dítěte;*
- *je modelem mezilidských vztahů, který si dítě nese do života a dle něj bude směřovat i vztahy další, do kterých samo vstoupí.“*

Rodina je tak nejvhodnějším prostředím, ve kterém se může dítě vyvíjet, protože zde probíhá socializace dítěte, přijímání norem, zaujímání příslušných postojů a rolí v ní. Rodina dále napomáhá vytvářet vztahy dítěte k sociálnímu okolí, a především se zde dítě může naučit solidaritě a odpovědnosti. Proto je pro vývoj dítěte velmi ohrožující, pokud je rodinné prostředí nestabilní. Nedostatečná péče, špatná výchova, ztráta pocitu bezpečí či jistoty může v některých případech vést až ke ztrátě domova (Čožíková in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 8).

V rodině dále dochází k uspokojování základních psychických potřeb. První z potřeb je potřeba vnějších podnětů. Tyto podněty, které by měly být kvalitní a proměnlivé s důrazem na dostatečné množství, zajišťují stimulaci jedince a umožňují naladění na žádoucí úroveň aktivity. Druhou psychickou potřebou je potřeba stálosti a řádu v přijímaných podnětech. U této potřeby si dítě uvědomuje smysluplnost na základě poznatků a zkušeností, kdy podněty nejsou pro jedince nahodilé, ale slouží k tomu, aby se mohl něco naučit. Třetí potřeba se týká primárních citových a sociálních vztahů. Jedná se o situaci, kdy dochází k naplnění citových vztahů k lidem v okolí a dítě tak má pocit životní jistoty, kterou potřebuje pro vnitřní uspořádání osobnosti. Pokud nedochází k naplnění této potřeby, může dojít ke vzniku agresivního chování. Další potřebou je potřeba identity, potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. Díky této potřebě si dítě uvědomuje vlastní já a pomáhá mu to k osvojení společenské role a stanovení hodnotových cílů. Poslední potřeba je potřeba otevřené budoucnosti

a životní perspektivy. Uspokojením této potřeby jedinec dává svému životu časové rozpětí, kdy může žít od minulosti do budoucnosti, ve které se může na něco těšit, někam směřovat, a především se o něco snažit (Čožíková in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 9).

Matoušek a Matoušková (2011, s. 43-45) popisují vliv rodiny pro vznik problémového chování dítěte. Pokud rodina selhává v plnění svých funkcí a povinností, pak se děti často ocitají v dětských domovech. Děti pak popisují své rodinné prostředí jako chladné s minimálním zájmem rodičů o ně samotné. Výjimkou nejsou ani situace, kdy rodiče zapříčiňují vznik agresivního chování dětí tím, že dítě těžce fyzicky trestají, ba dokonce sexuálně zneužívají. Dalším problémem pro vývoj dítěte je nejednotný výchovný styl. Rodiče totiž nedokáží vytvořit dostatečné zábrany v asociálním chování dětí. Opakem tomu jsou situace, kdy je rodina příliš striktní s projevy agresivního chování ve formě fyzických trestů. Rizikový faktor představuje i nepřítomnost rodičovské postavy v rodině. To se nejčastěji projevuje absencí otce v rodině. Děti tak postrádají vzor, model mužského chování či zdroj opory a autority druhého pohlaví. Nevhodné rodinné prostředí představují i situace, kdy se rodič chová delikventně, užívá návykové látky v nepřiměřeném množství nebo je nezaměstnaný. Takové chování představuje vyšší pravděpodobnost, že se dítě během dospívání bude chovat stejně.

Jak je patrné z předchozího textu, nejvíce ohrožuje vývoj dítěte týrání, zneužívání a zanedbávání. Pokud mluvíme o týrání, jedná se především o tělesné a psychické formy. Tělesné týrání je tělesné ublížení dítěti nebo vědomé zabránění ublížení. Psychické týrání (či emoční) představuje ponižování, hrozby tělesného násilí, izolování, povzbuzování k antisociálnímu chování a odpírání emoční opory. Zneužívání představuje situace, kdy člověk využívá druhého člověka (v těchto případech dítě) k vlastnímu prospěchu z pozice větší síly. V současné době je nejvíce zastoupeno sexuální zneužívání, ale neopomenutelná je i manipulace s dítětem (např. po rozvodu rodičů) či přenášení rodičovských povinností na dítě. Zanedbávání pak autoři definují jako opomíjení rodičovské péče, která je nezbytná pro vývoj dítěte. Jedná se o zanedbávání tělesné (např. nedostatek přiměřené výživy), ale i zanedbávání psychické (např. nedostatek dohledu a kázně) (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 267-273).

3.2 Přijetí dítěte do dětského domova a adaptační období

Tato podkapitola se soustředí na přijetí dítěte do dětského domova a adaptační období, které trvá první měsíc po přijetí dítěte. Je zde uveden popis oblastí, které by dítě mělo zvládnout během adaptačního období.

Do dětského domova se děti přijímají na základě rozhodnutí místně příslušného dětského diagnostického ústavu. U přijetí dítěte je přítomen ředitel, vychovatel a sociální pracovník. Sociální pracovník přebírá veškerou dokumentaci dítěte (diagnostická zpráva, program rozvoje osobnosti, lékařská dokumentace, průkaz zdravotní pojišťovny, rodný list, pravomocný rozsudek, zprávu pediatra apod.) (Pašek in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 49). Po převzetí dokumentace s dítětem provádí ředitel nebo vychovatel vstupní pohovor, při němž je dítě seznámeno s vnitřním řádem domova, s jeho právy a povinnostmi, s organizací a režimem domova (vyhláška č. 438/2006 Sb.). Když má dítě za sebou vstupní pohovor, následuje zařazení do rodinné skupiny, o němž rozhoduje ředitel a vychovatel po konzultaci se sociálním pracovníkem. Při zařazení se zohledňuje volné místo v kapacitě, přítomnost sourozenců, přítomnost věkově či zájmově blízkých dětí či vhodnost pedagogů ve skupině pro daný typ dítěte (Pašek in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 50).

Přijetím dítěte do dětského domova začíná adaptační období. Pro dítě je důležité přijmout změnu prostředí, a především změnu životního stylu. Jedná se tak o období, na jehož konci má dítě zvládnout základní činnosti a dovednosti běžného života v dětském domově, které se dělí do následujících oblastí:

- *„veškeré režimové záležitosti, týkající se běžného života v dětském domově;*
- *zvládnutí školní docházky, akceptování spolupráce se školou;*
- *převzetí své sociální role v rodinné skupině;*
- *získání důvěry v pedagogické pracovníky;*
- *vymezení svých zájmových činností.“* (Pašek in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 52)

Režimové záležitosti, které se týkají běžného života v dětském domově spočívají ve znalosti denního režimu, jež je popsán ve vnitřním řádu dětského domova. Vnitřní řád tak zajišťuje jednotnost pedagogů v přístupu k dětem a vede děti k dodržování pravidel. Na konci adaptačního období by tak dítě mělo znát denní režim a akceptovat

ho a znát své povinnosti a práva, kterými by se dítě mělo řídit (Pašek in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 52).

Zvládnutí školní docházky je důležitou oblastí adaptačního období vzhledem k tomu, že děti se často ocitají v dětských domovech v důsledku nedodržování školní docházky a neplnění školních povinností. Dítě by na konci adaptačního období mělo pochopit důležitost vzdělání ve vztahu k budoucímu uplatnění v životě, dělat každý den něco pro vzdělání, školní docházku a přípravu na školu brát jako povinnost i rozvoj vlastní osobnosti, nevyhýbat se školní docházce, a především přípravám na školu a akceptovat spolupráci se školou (Pašek in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 53).

Dle Paška (in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 53) je převzetí sociální role v rodinné skupině nejsložitější proces adaptačního období. Je to dáno tím, že nemusí zapadnout do kolektivu skupiny, může odmítat účast na společných akcích a svou roli bere pouze jako kompromis s ochotou podílet se pouze na nejnnutnějších záležitostech. Proto je důležitá práce vychovatele, který pro nové dítě funguje jako poradce a pro skupinu funguje jako jakýsi vůdce, který směřuje ostatní děti k přijetí nového člena skupiny.

Než se dítě umístí do dětského domova, je také zapotřebí pohlížet na vhodnost vychovatele. Aby mohlo dítě dokončit adaptační období v oblasti získání důvěry v pedagogické pracovníky, je důležité, aby mělo dítě podobné zájmy jako vychovatel. Společný zájem jim totiž umožňuje navázat fungující vztah, který bývá postaven na oboustranné důvěře (Pašek in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 54).

Poslední oblastí adaptačního období je dle Paška (in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 54) vymezení zájmových činností dítěte. Díky tomu se může dítě seberealizovat a tlumit těžký přechod do nového prostředí. Dítě má možnost si během adaptace vybrat zájmové činnosti, které nabízí dětský domov, popřípadě má možnost navštěvovat kroužky v organizacích, které s dětským domovem spolupracují (např. sportovní oddíly, základní umělecké školy apod.).

Adaptační období končí zpravidla po měsíci od nástupu do dětského domova. Jeho vyhodnocování je uvedené v programu rozvoje osobnosti. Jedná se o pedagogický dokument, který slouží k plánování činností v rámci výchovy s cílem komplexně připravit dítě pro vstup do samostatného života (Pašek in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 61).

3.3 Zařazení dítěte do běžného života v dětském domově

Poslední podkapitola se věnuje zařazení dítěte do běžného života v dětském domově, které následuje po skončení zpravidla měsíčního adaptačního období. Mimo obecnou charakteristiku zařazení jsou zde uvedena práva a povinnosti dětí v dětských domovech, které stanovuje zákon a podle kterých by se měly děti v domovech řídit. Závěr podkapitoly je věnován přípravě na samostatný život dítěte, který ho čeká po propuštění z domova.

Po skončení adaptačního období je dítě schopno se plně zapojit do běžného života skupiny a dětského domova celkově. Po jeho uplynutí je dítě plnohodnotným členem skupiny a požadavky a nároky vychovatele na dítě by měly být stejné bez ohledu na to, že je dítě v dětském domově krátce. Dítě by mělo znát režimové záležitosti a držet se svých práv a povinností (Pašek in Vašátková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 62).

Dle zákona č. 109/2002 Sb. mají děti v dětských domovech právo:

- na zajištění plného přímého zaopatření;
- na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností;
- na respektování lidské důstojnosti;
- na společné umístění se svými sourozenci;
- na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání;
- na svobodu náboženství;
- být seznámeno se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem a opatrovníkem;
- účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu;
- vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho dotýkají;
- být hodnoceno a odměňováno a smět se k tomu vyjadřovat;
- na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami;
- opustit samostatně domov se souhlasem pedagogického pracovníka (např. procházka);
- na podporu a pomoc po ukončení pobytu v domově.

Zákon č. 109/2002 Sb. dále upravuje i povinnosti dětí, a to:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň;
- plnit pokyny a příkazy zaměstnanců domova;
- šetrně zacházet se svěřenými věcmi;
- nepoškozovat cizí majetek;
- dodržovat zásady slušného jednání;
- dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví;
- předat do úschovy předměty, které mohou ohrožovat výchovu, zdraví a bezpečnost;
- podrobit se vyšetření, zdali není ovlivněno alkoholem či jinou návykovou látkou.

Ke konci pobytu (dosažení zletilosti, nebo ukončení přípravy na povolání) v dětském domově dochází k přípravě na vstup do samostatného života. Dětský domov je povinen společně s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte poskytnout pomoc v zajištění bydlení a práce. Při propuštění dostane jedinec věcnou pomoc, nebo jednorázový peněžitý příspěvek (max. 15 000,- Kč). Jedinci opouštějící dětský domov často využívají nabídek startovacích bytů, které jsou zřízené v prostorách dětského domova jako chráněné bydlení, nebo které fungují za účelem integrace dětí z dětských domovů do společnosti. Pokud nechtějí využít nabídku startovacích bytů, často využívají bydlení v domech na půli cesty či v ubytovnách. Jsou i situace, kdy se děti vrací zpět do původních rodin (Pašek in Vaš'átková a Vyhnálková, ed., 2008, s. 71).

4 Výzkumné šetření zaměřené na pohled veřejnosti na dětské domovy

Následující kapitola je věnována vlastnímu výzkumnému šetření. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký je pohled veřejnosti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina na dětské domovy a jeho obyvatele. Pro získání dat je zvolena kvantitativní metoda zkoumání, a to dotazník.

4.1 Koncepce výzkumného šetření

Tato podkapitola se věnuje koncepci výzkumného šetření. Je zde uveden cíl výzkumného šetření, popsané hypotézy s jejich podložením a v neposlední řadě tato podkapitola popisuje sběr a administraci dotazníků.

Cíl výzkumného šetření a stanovení hypotéz

Jak již bylo zmíněno, cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký je pohled veřejnosti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina na dětské domovy a jeho obyvatele. K dosažení cíle je proto stanoveno 5 hypotéz, které jsou podloženy na výsledcích výzkumných šetření akademických prací, či na odborných studiích. První hypotéza se věnuje celkovému pohledu respondentů na dětský domov. Druhá hypotéza zjišťuje nejčastější důvod umístění dětí do dětských domovů. Cílem třetí hypotézy je potvrdit, či vyvrátit mýtus o tom, že v dětském domově žijí převážně děti romského původu. Čtvrtá hypotéza se zabývá vývojem dětí v dětských domovech. A nakonec prostřednictvím poslední hypotézy se budeme snažit potvrdit, či vyvrátit, zdali by podle respondentů měla větší informovanost o dané problematice vliv na pohled na dětské domovy.

H1: Více než 50 % respondentů má na dětský domov negativní pohled.

První hypotéza je podložena na závěrečné práci, která se zabývala tématem Dětský domov jako domov očima vychovatelů, kdy Urbánková (2018, s. 34) uvádí, že lidé nemají na domov velmi pozitivní pohled. Je tomu tak díky zkruslenému názoru na chod domova a na děti v něm. Dětský domov je podle nich stále ještě ústavem či ubytovnou, ve kterém děti nemají dostatek materiálního zabezpečení apod.

Pro vyhodnocení této hypotézy je nutné stanovit, co znamená negativní pohled. Proto jsou stanovena následující kritéria, která se týkají 1. položky v dotazníku (Označte, jakou emoci ve Vás vzbudí, když se řekne dětské domov; viz Příloha A):

- negativní pohled – emoce 4, 5;
- neutrální pohled – emoce 3;
- pozitivní pohled – emoce 2, 1.

H2: Nejčastějším důvodem umístění dětí do dětského domova je podle respondentů nedostatečné naplnění potřeb v původní rodině.

Tato hypotéza je podložena na výsledcích výzkumného šetření v bakalářské práci Urbánkové (2018, s. 32). Autorka zde uvádí, že hlavním důvodem, proč jsou děti umístěné do dětského domova je nedostatečné naplnění potřeb v původní rodině. Jako další důvody uvádí alkohol a drogy v rodině, psychické problémy a psychické onemocnění rodičů, nedostatečné výsledky dětí ve škole či špatná školní docházka.

H3: Alespoň polovina respondentů se domnívá, že více než polovina obyvatel dětského domova je romského původu.

Jedná se o mýtus, který bych ráda prostřednictvím výzkumného šetření vyvrátila. V internetovém článku se můžeme dočíst o dalších desíti mýtech o dětských domovech, které přetrvávají ve společnosti (Stöckbauerová, 2014, online).

H4: Více než 50 % respondentů se domnívá, že vývoj dětí v dětských domovech je ohrožen.

Hypotéza je podložena na následujících studiích. První z nich je příspěvek Vliv náhradních forem péče na vývoj dětí – předběžné výsledky longitudinální studie. Studie se zabývala vývojem dětí v náhradní péči v porovnání s dětmi vyrůstající v rodinách. Studie prokázala, že děti, které vyrůstají mimo původní rodinu, jsou ohroženy psychickými potížemi a prokazují pomalejší intelektový vývoj (Ptáček in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 33). Dalším příspěvkem je studie Vliv náhradních forem péče v dětství na různé oblasti života v dospělosti. Novotná (in Pacnerová, Myšková eds., 2016, s. 50) ve své studii prokázala, že osoby z náhradních forem péče vykazují hlubší subjektivní potíže, problematičtější sociální vztahy i slabší životní úroveň.

Jak je patrné z výše uvedeného, dětství je velmi zranitelné období, kdy nedostatečné množství podnětů může ohrozit vývoj dítěte. Ohrožený vývoj pak pro toto výzkumné šetření znamená, pokud jsou děti z dětských domovů na nižší úrovni ve vývoji než děti, které vyrůstají v biologických rodinách a pokud v 11. položce dotazníku je alespoň u 5 bodů hodnota nikdy, málokdy a příležitostně.

H5: Podle respondentů větší informovanost o dětských domovech povede k pozitivnějšímu pohledu veřejnosti na dětské domovy.

Podložení páté hypotézy nacházíme ve výzkumném šetření Vladovové (2019, s. 54), kdy autorka uvádí, že respondenti, kteří nemají dostatek informací o dětských domovech, mají postoje k dětem z dětských domovů ovlivněny směrem k formě negativních předsudků.

Sběr a administrace dotazníků

Na začátku roku 2022 byl proveden předvýzkum, kdy byl dotazník rozdán 5 vybraným respondentům. Na jeho základě došlo k úpravám v dotazníku (znění odpovědí či jejich doplnění). Jednalo se o 6. položku, kde byla doplněna jedna odpověď a upraveno znění odpovědí, k další úpravě odpovědí došlo u otázky č. 9 a v otázce č. 14 byly doplněny další dvě odpovědi pro přesnější vyjádření.

Sběr dat pro výzkumné šetření proběhl v únoru a březnu roku 2022 ve dvou etapách. První etapa proběhla prostřednictvím online programu Forms, který umožňuje anonymitu respondenta, a především snadný přístup k dotazníku. Odkaz na vyplnění dotazníku byl zveřejněn na dvou Facebookových skupinách a dále byl šířen mezi známé, kteří to posílali dál. Jednalo se tedy o výběr respondentů metodou sněhové koule. Prostřednictvím online formy dotazníku bylo získáno 213 respondentů. Druhá etapa sběru dat proběhla prostřednictvím tištěných dotazníků. Tato etapa měla záměrný výběr respondentů, vzhledem k tomu, že se při první vlně nepodařilo získat dostatečné množství respondentů mužského pohlaví a respondentů ze starší věkové kategorie 70 let a výše. Pro doplnění mužské kategorie byly dotazníky dány mužům do jedné z nedalekých firem. Vyplnění dotazníků od starších respondentů jsem si zajistila v domě s pečovatelskou službou. Prostřednictvím tištěné formy dotazníku bylo získáno 23 respondentů. Celkem tedy tvoří výzkumný vzorek 236 respondentů.

4.2 Charakteristika respondentů

Následující podkapitola obsahuje charakteristiku výzkumného souboru. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 236 respondentů. V úvodní části dotazníku bylo zjišťováno pohlaví, věk, bydliště a nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Výsledky základní charakteristiky výzkumného souboru jsou prezentovány pomocí tabulek.

Tabulka č. 1 udává pohlaví a věk respondentů. Z celkového počtu 236 respondentů se zúčastnilo 179 žen (75,8 %) a 57 mužů (24,2 %). Z hlediska věku byl nejvíce zastoupený věk 23 let v počtu 13 respondentů (5,5 %). Skupina 12 respondentů (5,1 %) byla ve věku 30 let, 11 respondentů (4,7 %) bylo ve věku 29 let a 10 respondentů (4,2 %) bylo ve věku 22 let. Další věkové kategorie z tabulky byly zastoupeny pod hranicí 10 respondentů.

Tabulka č. 1: Pohlaví a věk respondentů

Věk	Žena	Muž	Celkem		Věk	Žena	Muž	Celkem	
			AČ	RČ				AČ	RČ
17 let	1	0	1	0,4 %	46 let	2	1	3	2,1 %
18 let	3	1	4	1,7 %	47 let	3	0	3	2,1 %
19 let	4	3	7	3,0 %	48 let	0	2	2	0,8 %
20 let	2	0	2	0,8 %	49 let	2	0	2	0,8 %
21 let	6	2	8	3,4 %	50 let	4	0	4	1,7 %
22 let	8	2	10	4,2 %	51 let	1	0	1	0,4 %
23 let	10	3	13	5,5 %	52 let	3	0	3	2,1 %
24 let	3	4	7	3,0 %	53 let	1	1	2	0,8 %
25 let	6	3	9	3,8 %	54 let	2	0	2	0,8 %
26 let	3	5	8	3,4 %	55 let	1	0	1	0,4 %
27 let	7	1	8	3,4 %	56 let	3	0	3	2,1 %
28 let	7	1	8	3,4 %	58 let	0	3	3	2,1 %
29 let	6	5	11	4,7 %	60 let	1	0	1	0,4 %
30 let	11	1	12	5,1 %	62 let	1	0	1	0,4 %

31 let	4	0	4	1,7 %	64 let	1	0	1	0,4 %
32 let	0	1	1	0,4 %	65 let	1	0	1	0,4 %
33 let	5	1	6	2,5 %	66 let	1	0	1	0,4 %
34 let	5	0	5	2,1 %	68 let	0	1	1	0,4 %
35 let	6	1	7	3,0 %	69 let	1	1	2	0,8 %
36 let	3	0	3	2,1 %	70 let	1	0	1	0,4 %
37 let	4	0	4	1,7 %	71 let	1	0	1	0,4 %
38 let	3	5	8	3,4 %	75 let	1	0	1	0,4 %
39 let	6	0	6	2,5 %	76 let	1	0	1	0,4 %
40 let	6	2	8	3,4 %	78 let	0	1	1	0,4 %
41 let	1	1	2	0,8 %	80 let	1	0	1	0,4 %
42 let	5	1	6	2,5 %	83 let	1	0	1	0,4 %
43 let	6	1	7	3,0 %	85 let	1	0	1	0,4 %
44 let	6	0	6	2,5 %	88 let	1	0	1	0,4 %
45 let	5	3	8	3,4 %	92 let	1	0	1	0,4 %
Celkem žen		Celkem mužů		Celkem					
AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ				
179	75,8 %	57	24,2 %	236	100 %				

Pozn.: AČ = absolutní četnost; RČ = relativní četnost

Tabulka č. 2 obsahuje údaje o bydlišti respondentů. Největší podíl obsahuje město Dačice, a to 76 respondentů, tedy 32,2 %. Druhý největší podíl má město Jemnice s 48 respondenty (20,3 %) a třetí největší podíl zastupuje 19 respondentů z města Telč (8,1 %). 8 respondentů (3,4 %) je z obce Staré Hobzí, 7 respondentů (3,0 %) je z vesnice Hříšice, po 5 respondentech (2,1 %) mají obce Budíškovice, Nová Říše a Slavonice. Ostatní obce z tabulky uvedli buď 2 respondenti (0,8 %) nebo pouze 1 respondent (0,4 %). 10 respondentů (4,2 %) své bydliště neuvádělo.

Tabulka č. 2: **Bydliště respondentů**

Obec	AČ	RČ	Obec	AČ	RČ	Obec	AČ	RČ
Bačkovice	2	0,8 %	Chotěbudice	1	0,4 %	Ostojkovice	1	0,4 %
Bílkov	1	0,4 %	Jemnice	48	20,3 %	Panenská	1	0,4 %
Bohuslavice	1	0,4 %	Jersice	1	0,4 %	Peč	1	0,4 %
Borovná	1	0,4 %	Jindřichův Hradec	1	0,4 %	Písečné	2	0,8 %
Budeč	1	0,4 %	Kdousov	1	0,4 %	Polná	1	0,4 %
Budíškovice	5	2,1 %	Kostelní Vydří	1	0,4 %	Slavonice	5	2,1 %
Cizkrajov	2	0,8 %	Krasovice	2	0,8 %	Staré Hobzí	8	3,4 %
Částkovice	1	0,4 %	Kunžak	1	0,4 %	Strmilov	1	0,4 %
Český Rudolec	1	0,4 %	Lipolec	1	0,4 %	Studená	2	0,4 %
Dačice	76	32,2 %	Lovčovice	2	0,8 %	Telč	19	8,1 %
Dešná	1	0,4 %	Malý Pěčín	2	0,8 %	Třebětice	1	0,4 %
Dolní Němčice	1	0,4 %	Markvarec	1	0,4 %	Urbanov	1	0,4 %
Dolní Vilímeč	2	0,8 %	Markvartice	1	0,4 %	Vápovice	1	0,4 %
Heřmaneč	1	0,4 %	Mrákotín	2	0,8 %	Volfířov	1	0,4 %
Horní Slatina	2	0,8 %	Mysletice	1	0,4 %	Vnorovice	1	0,4 %
Hospříz	1	0,4 %	Myslůvka	1	0,4 %	Zdeňkov	1	0,4 %
Hříšice	7	3,0 %	Nová Říše	5	2,1 %	Neuvedeno	10	4,2 %

Pozn.: AČ = absolutní četnost; RČ = relativní četnost

Charakteristiku respondentů z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání obsahuje Tabulka č. 3. Základní vzdělání uvedlo 15 respondentů (6,4 %). Střední vzdělání s výučním listem zvolilo 49 respondentů (20,8 %). Střední vzdělání s maturitou má největší zastoupení, kdy toto vzdělání uvedlo 105 respondentů (44,5 %). V případě vyššího odborného vzdělání je podíl 15 respondentů (6,4 %). Vysokoškolsky vzdělaných respondentů bylo 52 (22 %).

Tabulka č. 3: **Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů**

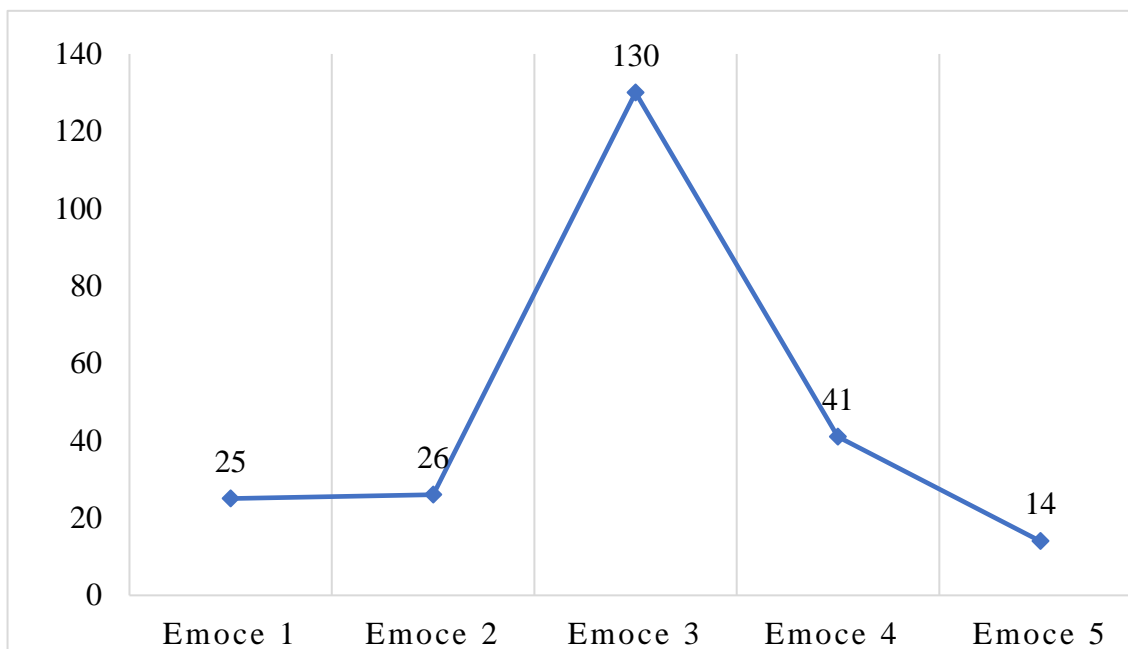
Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní vzdělání	15	6,4 %
Střední vzdělání s výučním listem	49	20,8 %
Střední vzdělání s maturitou	105	44,5 %
Vyšší odborné vzdělání	15	6,4 %
Vysokoškolské vzdělání	52	22 %
Celkem	236	100 %

Jak již bylo zmíněno, sběr dotazníků proběhl ve dvou etapách, proto bylo potřeba přizpůsobit i výběr respondentů. V první etapě byli osloveni náhodní respondenti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina. Druhá etapa proběhla se záměrným výběrem pro doplnění respondentů z první etapy. Zaměřila jsem se především na respondenty mužského pohlaví a na respondenty starší věkové kategorie, konkrétně osoby starší 70 let.

4.3 Výsledky výzkumného šetření

Tato podkapitola se věnuje výsledkům výzkumného šetření. Pomocí grafů a tabulek zde budou prezentovány odpovědi jednotlivých položek z dotazníkového šetření. Pořadí grafů a tabulek je seřazeno dle struktury dotazníku.

Graf č. 1 obsahuje odpovědi na 1. položku dotazníku, která zněla „**Označte, jakou emoci ve Vás vzbudí, když se řekne dětský domov**“. Na škále od 1 (pozitivní) do 5 (negativní) respondenti vybírali emoci, kterou v nich vzbudí pojem dětský domov. Nejvíce respondentů, konkrétně 130 (55,1 %) zvolilo emoci 3, tedy neutrální. 41 respondentů (17,4 %) zvolilo emoci 4, 26 respondentů (11,0 %) zvolilo emoci 2, emoci 1 zvolilo 25 respondentů (10,6 %) a 14 respondentů (5,9 %) zvolilo emoci 5.

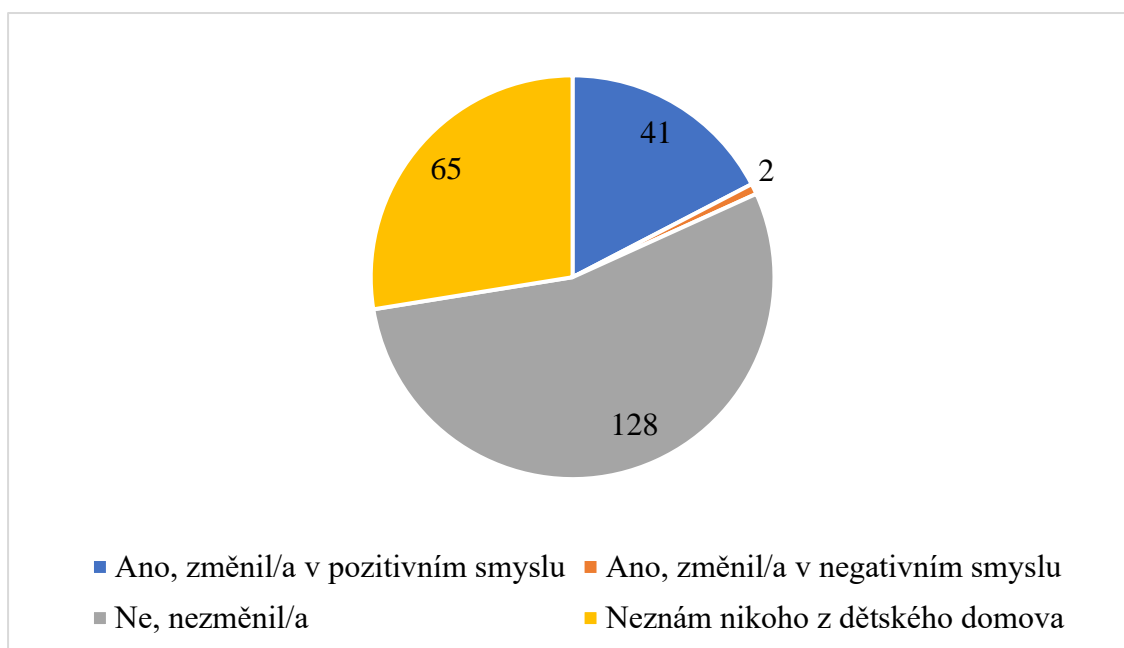
Graf č. 1: **Emoce, kterou vzbudí dětský domov**

2. položka dotazníku „**Znáte někoho, kdo vyrůstal v dětském domově nebo v něm momentálně pobývá?**“ měla pouze dvě možnosti odpovědi, a to ano/ne. Tabulka č. 4 ukazuje, že 165 respondentů (69,9 %) zná někoho z dětského domova a 71 respondentů (30,1 %) nezná nikoho z dětského domova.

Tabulka č. 4: **Znalost někoho z dětského domova**

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	165	69,9 %
Ne	71	30,1 %
Celkem	236	100 %

Další položka dotazníku se zněním „Změnil/a jste na toho člověka svůj pohled poté, co jste zjistil/a, že vyrůstal/vyrůstá v dětském domově?“ je zobrazena v Grafu č. 2. 128 respondentů (54,2 %) svůj názor nezměnilo. 41 respondentů (17,4 %) svůj pohled změnilo v pozitivním smyslu. Pouze 2 respondenti (0,8 %) svůj názor změnilo v negativním smyslu. Odpověď neznám nikoho z dětských domovů zvolilo 65 respondentů (27,5 %).

Graf č. 2: Změna pohledu na jedince z dětského domova

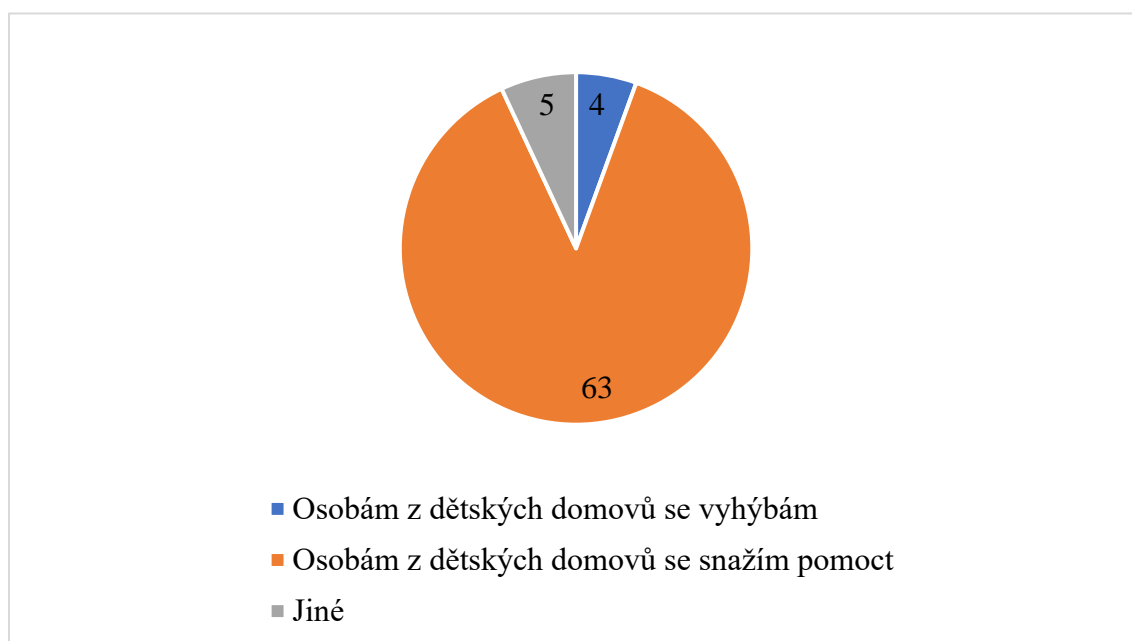
„Přístupujete k jedinci z dětských domovů jinak než k jedinci, který vyrůstal v rodině?“ byla 4. položka dotazníku. Odpovědi jsou popsány v následující Tabulce č. 5. 186 respondentů (78,8 %) svůj přístup k jedincům z dětských domovů nezměnilo a je stejný. 50 respondentů (21,2 %) k lidem z dětských domovů přistupují jinak.

Tabulka č. 5: Změna přístupu k jedincům z dětského domova

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, přistupuji k nim jinak	50	21,2 %
Ne, můj přístup je stejný	186	78,8 %
Celkem	236	100 %

Graf č. 3 obsahuje znázornění odpovědí na 5. položku dotazníku „**Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, projevuje se to následovně**“. Nutno podotknout, že na tuto otázku odpovídali i respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli ne. Celkem bylo zaznamenáno 72 odpovědí, z nichž se 63 respondentů (87,5 %) osobám z dětských domovů snaží pomoci a 4 respondenti (5,6 %) se osobám z dětských domovů vyhýbají. 5 respondentů (6,9 %) zvolilo možnost jiné, kde vlastními slovy napsali, v čem se jejich jiný přístup projevuje. Jednalo se o následující odpovědi:

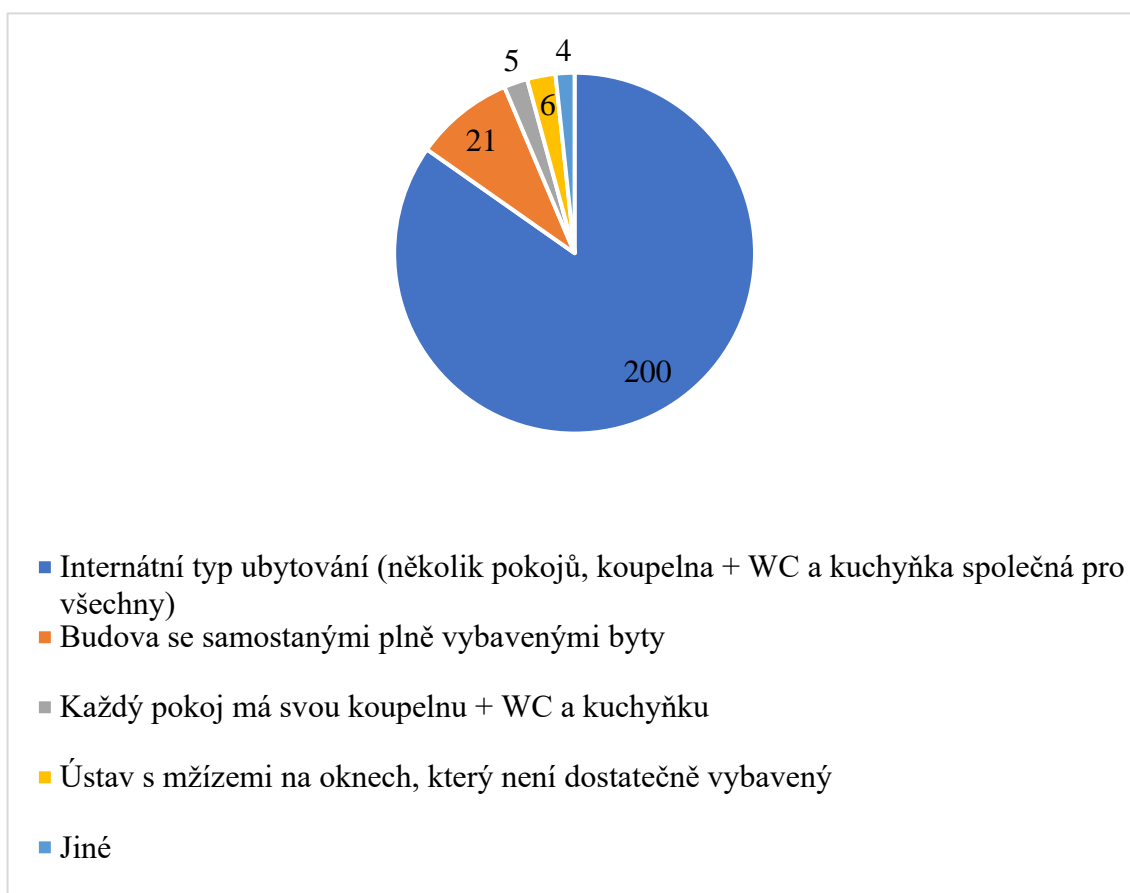
- „ani jedno z toho“;
- „záleží na daném jedinci – obě varianty“;
- „pracuji v dětském domově“;
- „dle mého se k nim chovám s větší úctou“;
- „snažím se být trpělivější, ohleduplnější“.

Graf č. 3: Projev jiného přístupu k osobám z dětských domovů

V následujícím Grafu č. 4 jsou zobrazeny odpovědi na 6. položku dotazníku se zněním „Když se řekne **dětský domov, představíte si**“. Většina respondentů (200, tedy 84,7 %) si dětský domov představuje jako internátní ubytování, kde je několik pokojů, které mají společnou koupelnu, WC a kuchyňku. Dětský domov jako budovu se samostatnými plně vybavenými byty si představuje 21 respondentů (8,9 %). Dětský domov jako ústav s mřížemi na oknech je představa 6 respondentů (2,5 %). 5 respondentů (2,1 %) si myslí, že má dětský domov pokoje, které mají svou vlastní koupelnu, WC a kuchyňku. 4 respondenti (1,7 %) mají o dětských domovech jinou představu, i když velmi podobnou nabízeným možnostem, a využili volnou odpověď:

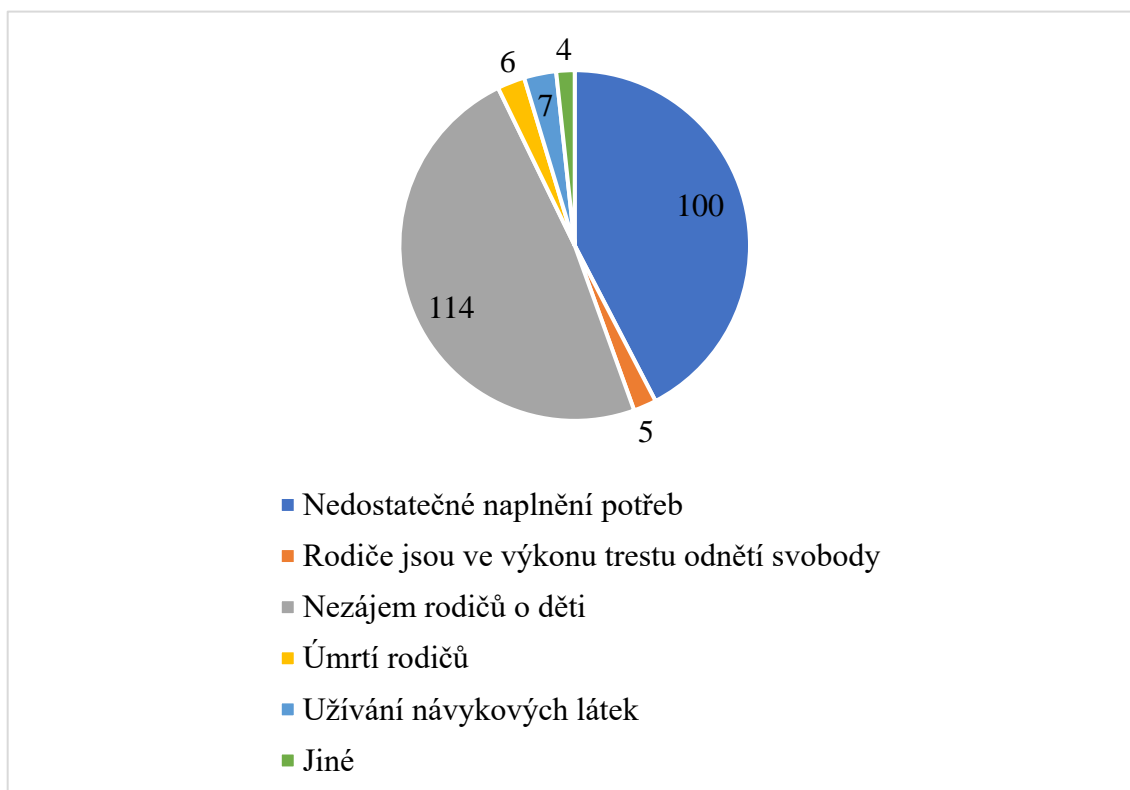
- „bydlení rodinného typu ve skupinkách, dle možností domova, samostatná kuchyňka a WC pro skupinu“;
- „každý pokoj má svou koupelnu a WC, kuchyň společnou“;
- „budovu se samostatnými jednotkami (kuchyň, koupelna, WC, ale relativně volně přístupnými“;
- „rodinka, kde děti tráví čas“.

Graf č. 4: Představa o dětském domově

Odpovědi 7. položky „**Vyberte jeden nejčastější důvod pro umístění dětí do dětských domovů.**“ jsou zobrazeny v Grafu č. 5. Téměř polovina respondentů (114, tedy 48,3 %) si myslí, že jsou v dětských domovech umístěny děti nejčastěji z důvodu nezájmu rodičů o děti. 100 respondentů (42,4 %) udává jako nejčastější důvod nedostatečné naplnění potřeb. Ostatní odpovědi byly pod hranicí 10 respondentů. 7 respondentů (3 %) si myslí, že jsou v dětských domovech umístěny děti kvůli užívání návykových látek. 6 respondentů (2,5 %) uvedlo jako nejčastější důvod úmrtí rodičů. Výkon trestu odnětí svobody rodičů jako důvod pro umístění dětí do dětských domovů uvedlo 5 respondentů (2,1 %). 4 respondenti využili volnou odpověď, ve které uvedli:

- „těžko dát jeden důvod, těch příčin je samozřejmě víc a navzájem se ovlivňují“;
- „špatné sociální návyky rodičů celkově“;
- „různé kombinace výše popsaného“;
- „netuším“.

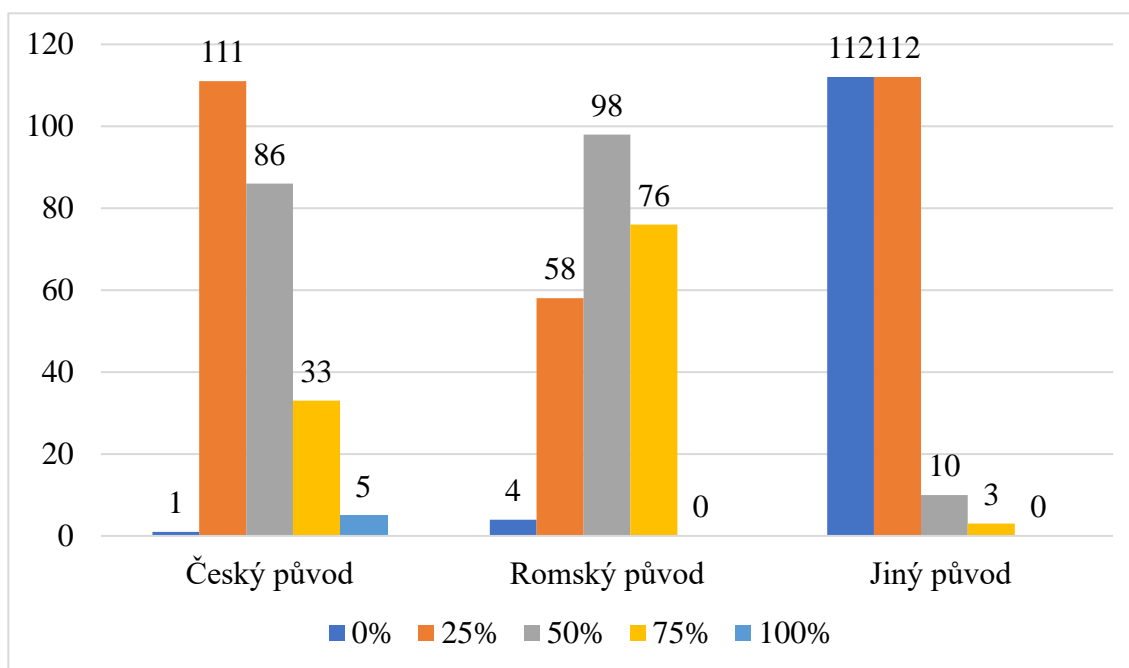
Graf č. 5: Nejčastější důvod pro umístění dětí do dětských domovů

8. položka dotazníku zněla „**Jaké je podle Vás zastoupení obyvatel dětského domova co do etnického původu?**“. Následující Graf č. 6 zobrazuje její odpovědi. Pro přehlednost je každý etnický původ zobrazen a popsán jednotlivě.

U českého původu dětí v dětských domovech respondenti nejvíce volili 25% složení, jedná se o 111 respondentů (47,0 %). 50 % dětí českého původu zvolilo 86 respondentů (36,4 %). 33 respondentů (14,0 %) zvolilo 75 % dětí českého původu. Pouze 5 respondentů (2,1 %) uvedlo 100% podíl dětí v dětských domovech českého původu. 1 respondent zvolil 0% zastoupení dětí českého původu.

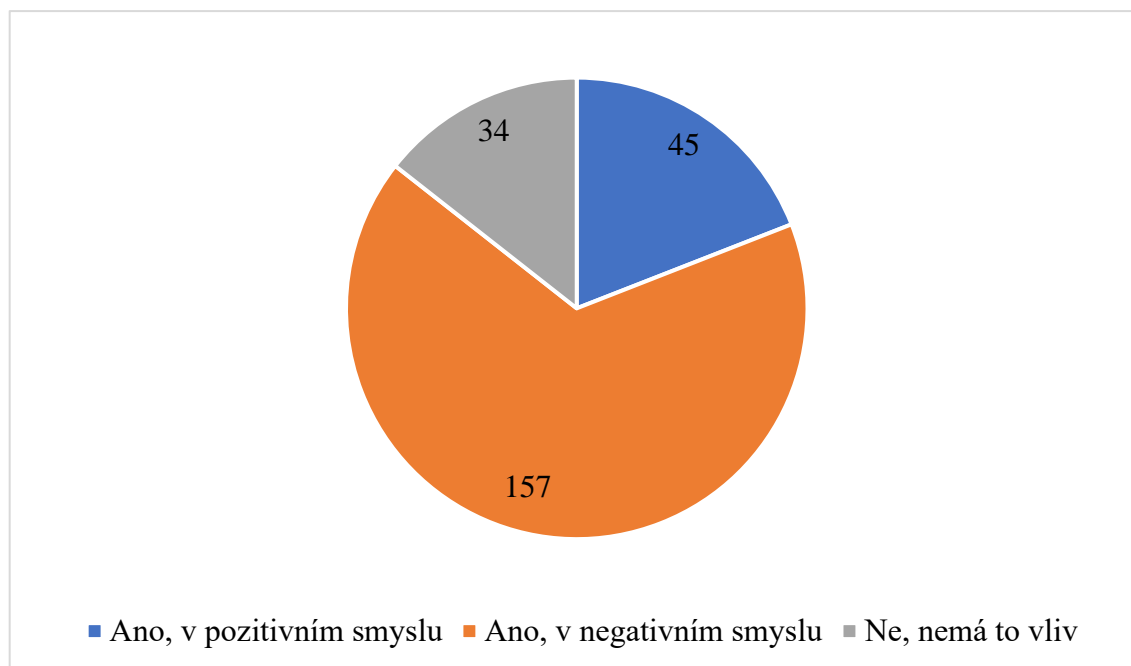
Co se týče romského původu, tak respondenti volili nejčastěji 50% zastoupení, kdy tuto odpověď zvolilo 98 respondentů (41,5 %). 75% zastoupení dětí romského původu zvolilo 76 respondentů (32,2 %). 58 respondentů (24,6 %) si myslí, že je v dětských domovech 25 % romských dětí. Pouze 4 respondenti (1,7 %) odpověděli, že v dětských domovech nejsou žádné děti romského původu.

Dle 112 respondentů (47,5 %) v dětských domovech nejsou děti jiného etnika. Shodně 112 (47,5 %) respondentů uvedlo jiný původ v hodnotě 25 %. 10 respondentů (4,2 %) uvedlo 50% zastoupení dětí jiného původu. Pouze 3 respondenti (1,3 %) uvedli podíl dětí jiného etnického původu 75 %.

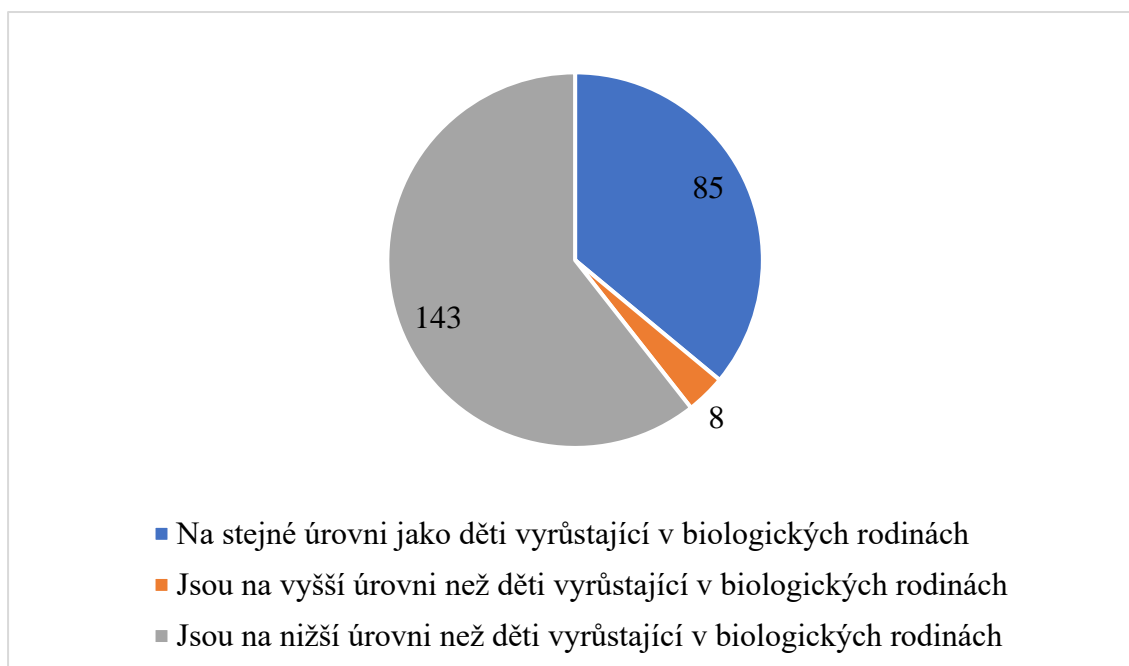
Graf č. 6: Etnický původ dětí v dětských domovech

V Grafu č. 7 jsou zobrazeny odpovědi 9. položky s názvem „**Má podle Vás délka pobytu v dětském domově vliv na vývoj jedince?**“. Více než polovina dotazovaných, konkrétně 157 respondentů (66,5 %), uvedlo, že délka pobytu v dětském domově má na vývoj jedince negativní vliv. 45 respondentů (19,1 %) si myslí, že délka pobytu má pozitivní vliv na vývoj jedince. Dle 34 dotazovaných (14,4 %) nemá délka pobytu vliv na vývoj jedince.

Graf č. 7: **Vliv délky pobytu v dětském domově na vývoj jedince**

10. položka dotazníku zněla „**Děti vyrůstající v dětských domovech jsou ve vývoji:**“. Jak je patrné z následujícího Grafu č. 8, více než polovina respondentů (143, tedy 60,6 %) si myslí, že děti vyrůstající v dětských domovech jsou na nižší úrovni ve vývoji než děti vyrůstající v biologických rodinách. 85 respondentů (36,0 %) uvedlo, že děti vyrůstající v dětských domovech jsou na stejné úrovni ve vývoji jako děti vyrůstající v biologických rodinách. Tvzení, že děti vyrůstající v dětských domovech jsou na vyšší úrovni ve vývoji než děti, které vyrůstají v biologických rodinách, uvedlo pouze 8 respondentů (3,4 %).

Graf č. 8: Úroveň vývoje dětí v dětských domovech

Následující Graf č. 9 zobrazuje odpovědi na 11. položku dotazníku „**Jak často se dětem v dětských domovech dostává:**“. Jednotlivé kategorie potřeb a předmětů jsou zobrazeny a popsány zvlášť pro lepší přehlednost.

První potřebou v 11. položce byla potřeba lásky. Nejvíce respondentů (106, tedy 44,9 %) uvedlo, že se dětem v dětských domovech láska dostává příležitostně. Podle 77 respondentů (32,6 %) se láska dětem dostává málokdy. 36 respondentů (15,3 %) uvedlo, že se láska dětem dostává často. Láska se dětem dostává vždy podle 11 respondentů (4,7 %). 6 respondentů (2,5 %) si myslí, že se láska dětem v dětských domovech nedostává.

Pocit bezpečí se dětem v dětských domovech dostává podle 91 respondentů (38,6 %) často. Pocit bezpečí pociťují děti příležitostně dle 69 respondentů (29,2 %). 40 respondentů (16,9 %) si myslí, že se děti v dětských domovech cítí vždy bezpečně. Málokdy se děti cítí bezpečně podle 35 respondentů (14,8 %). Pouze 1 respondent (0,4 %) uvedl, že se děti v dětských domovech necítí bezpečně.

Opora se dětem v dětských domovech dostává podle 86 respondentů (36,4 %) často. Příležitostně se dětem opora dostává dle 82 respondentů (34,7 %). Málokdy mají oporu děti dle 36 respondentů (15,3 %). 29 respondentů (12,3 %) uvedlo, že se dětem opora dostává vždy. Pouze 3 respondenti (1,3 %) uvedli, že se dětem opora nedostává.

Další kategorií v 11. položce bylo soukromí. 110 respondentů (46,6 %) odpovědělo, že soukromí mají děti v dětských domovech málokdy. 54 respondentů (22,9 %) si myslí, že se soukromí dětem dostává příležitostně. Děti v domově nemají soukromí dle 37 respondentů (15,7 %). 25 respondentů (10,6 %) uvedlo, že se soukromí dětem dostává často. Děti mají v domově soukromí vždy dle 10 respondentů (4,2 %).

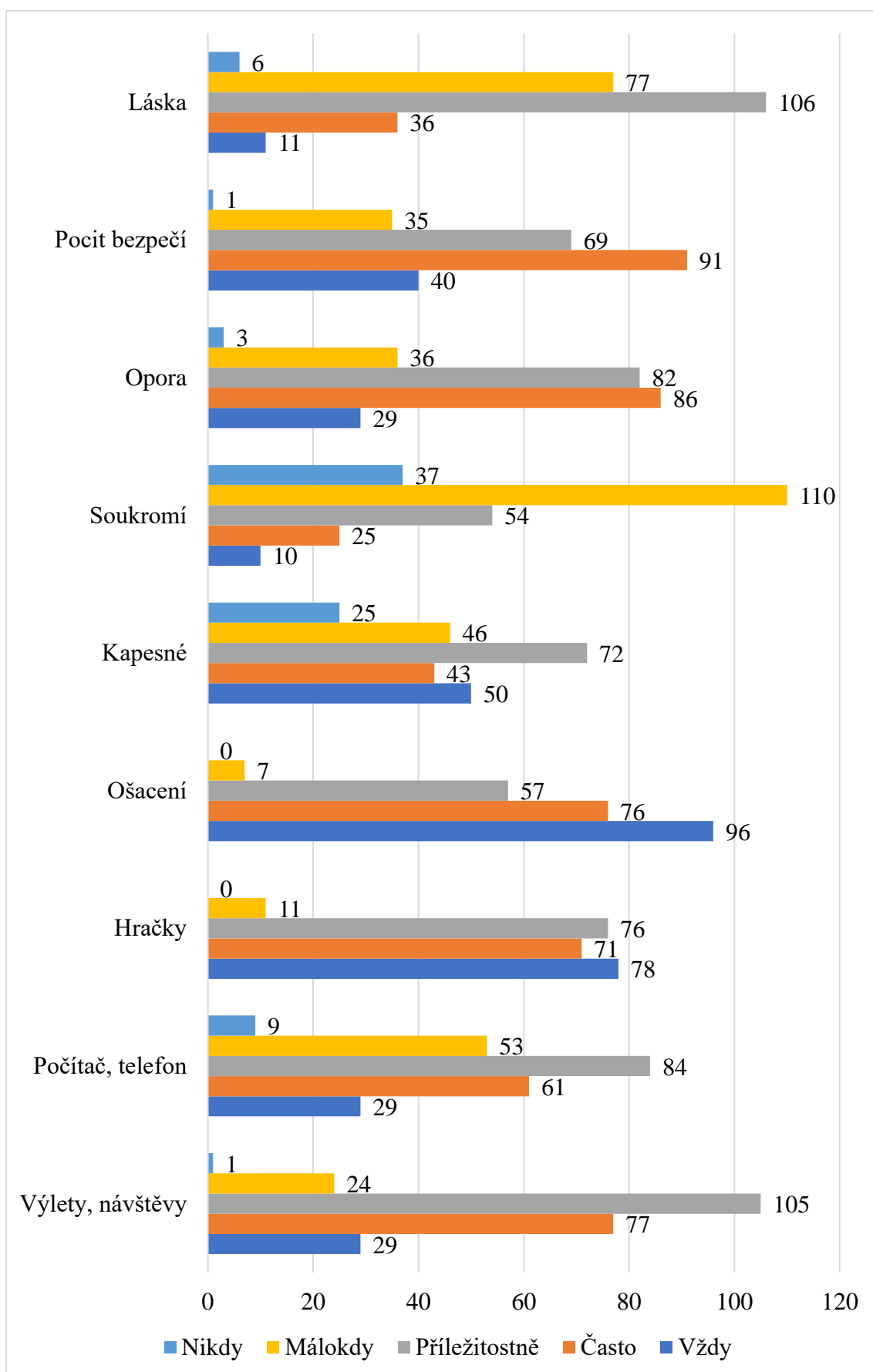
Následující kategorie se týkala kapesného. Nejvíce byla zastoupena odpověď, že děti v dětských domovech mají kapesné příležitostně, kdy takto odpovědělo 72 respondentů (30,5 %). 50 respondentů (21,2 %) zvolilo odpověď vždy. 46 dotazovaných (19,5 %) si myslí, že se kapesné dětem dostává málokdy. Děti v dětských domovech mají kapesné často dle 43 respondentů (18,2 %). 25 respondentů (10,6 %) si myslí, že děti v dětských domovech kapesné nedostávají.

Další věcí, kterou zjišťovala 11. položka, bylo ošacení. 96 respondentů (40,7 %) si myslí, že se ošacení dětem v dětských domovech dostává vždy. Ošacení se dětem dostává často dle 76 respondentů (32,2 %). Příležitostně mají děti ošacení podle 57 respondentů (24,2 %). Pouze 7 respondentů (3,0 %) si myslí, že se ošacení dětem dostává málokdy. Žádný respondent nezvolil odpověď nikdy.

Dle 78 respondentů (33,1 %) mají děti v dětských domovech přístup k hračkám vždy. 76 respondentů (32,2 %) si myslí, že děti mají hračky příležitostně. Dle 71 respondentů (30,1 %) mají děti hračky často. Málokdy mají děti hračky dle 11 respondentů (4,7 %). Žádný respondent nezvolil odpověď nikdy.

Počítač a telefon byl dalším předmětem této položky. Nejvíce respondentů uvedlo, že se tyto předměty dětem v dětských domovech dostávají příležitostně, konkrétně 84 dotazovaných (35,6 %). Odpověď často zvolilo 61 respondentů (25,8 %). 53 respondentů (22,5 %) si myslí, že děti mají počítač a telefon k dispozici málokdy. Počítač a telefon mají děti k dispozici vždy dle 29 respondentů (12,3 %). 9 respondentů (3,8 %) zvolilo odpověď nikdy.

Posledním jevem, který zjišťovala 11. položka, byly výlety a návštěvy. Dětem v dětských domovech se výlety a návštěvy dostávají příležitostně dle 105 respondentů (44,5 %). 77 respondentů (32,6 %) se domnívá, že děti vyráží na výlety a návštěvy často. Podle 29 respondentů (12,3 %) mají děti možnost návštěv a výletů vždy. Málokdy se dětem dostává výletů a návštěv dle 24 respondentů (10,2 %). Pouze 1 respondent (0,4 %) si myslí, že děti nemají možnost výletů a návštěv.

Graf č. 9: Jak často se dětem v dětských domovech dostávají potřeby a předměty

Následující Tabulka č. 6 znázorňuje odpovědi na 12. položku dotazníku „**Informovanost a propagace o dětských domovech (např. v médiích) je podle Vás:**“ Téměř všichni respondenti (200 dotazovaných, 84,7 %) uvedli, že je informovanost a propagace o dětských domovech nedostatečná. Podle 36 respondentů (15,3 %) je informovanost a propagace o dětských domovech dostatečná.

Tabulka č. 6: **Informovanost a propagace o dětských domovech**

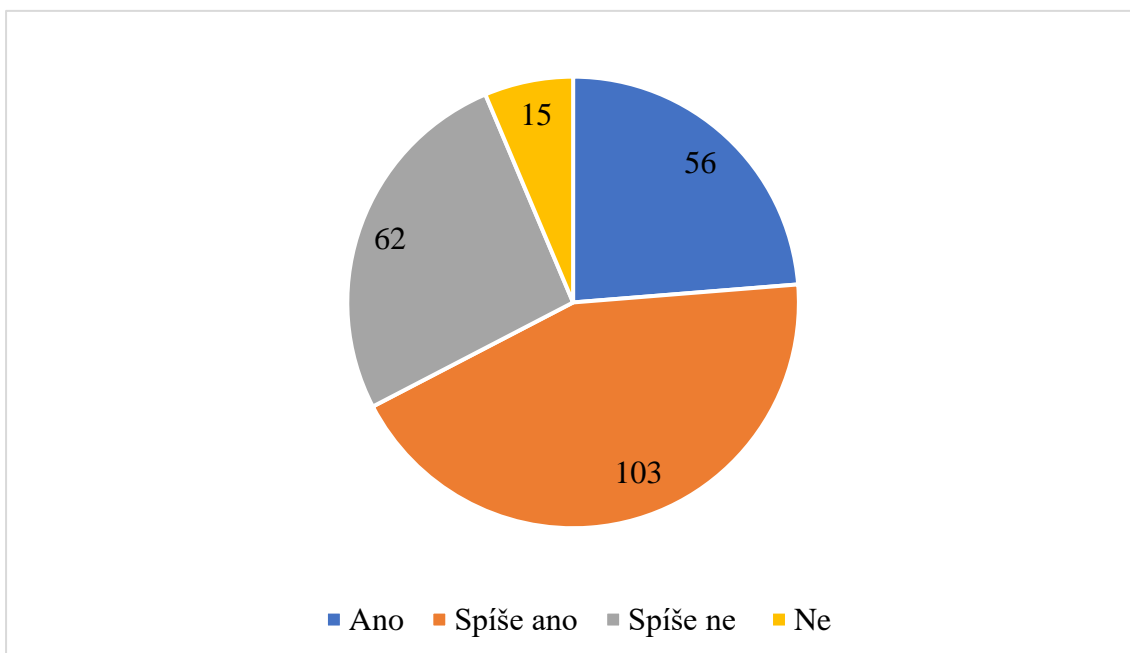
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Dostatečná	36	15,3 %
Nedostatečná	200	84,7 %
Celkem	236	100 %

Tabulka č. 7 zobrazuje odpovědi na 13. položku dotazníku se zněním „**Chtěl/a byste vědět více o dětských domovech?**“. Více než polovina dotazovaných (169 respondentů, tedy 71,6 %) by chtělo vědět více o dětských domovech. 67 respondentů (28,4 %) by nechtělo vědět více o dětských domovech.

Tabulka č. 7: **Zvýšení informovanosti o dětských domovech**

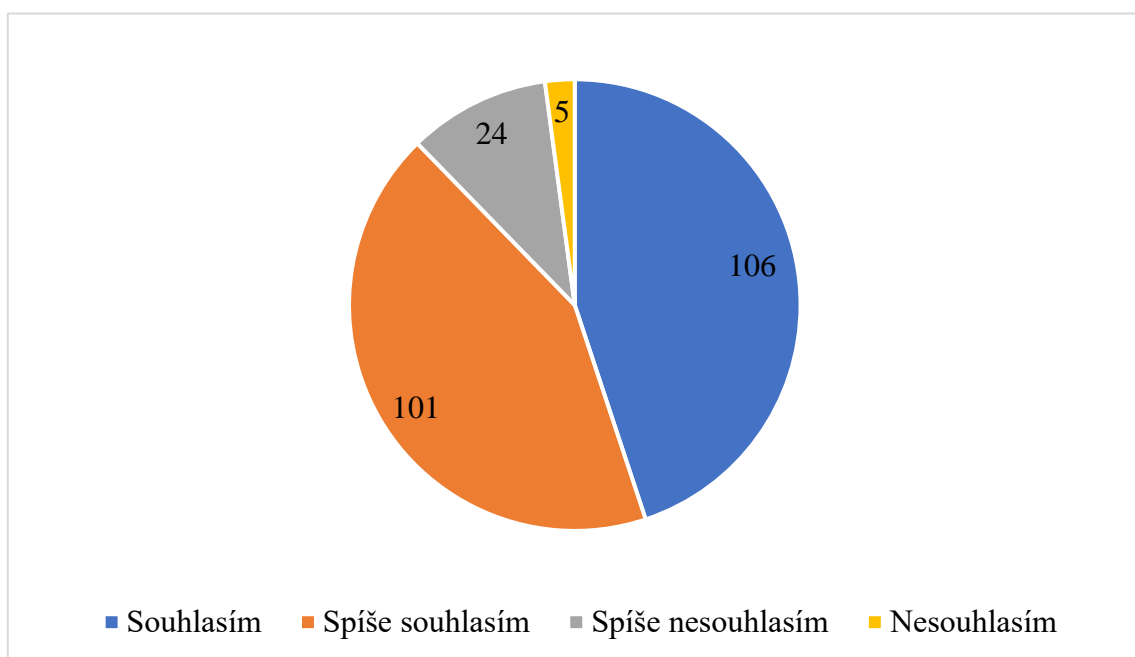
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	169	71,6 %
Ne	67	28,4 %
Celkem	236	100 %

Předposlední položka dotazníku zněla „**Ovlivnilo by více informací o dětských domovech Váš názor na něj?**“. Její odpovědi jsou zobrazené v Grafu č. 9. 103 respondentů (43,6 %) odpovědělo spíše ano. Odpověď spíše ne zvolilo 62 respondentů (26,3 %). Více informací by ovlivnilo názor 56 respondentů (23,7 %), protože zvolili odpověď ano. Více informací by neovlivnilo názor 15 respondentů (6,4 %).

Graf č. 10: Vliv více informací na názor o dětských domovech

Odpovědi poslední položky „**Souhlasíte s tvrzením „větší informovanost o dětských domovech = pozitivnější pohled na něj a jeho obyvatele“?**“ jsou zobrazeny v Grafu č. 11. S tvrzením v této položce souhlasí 106 respondentů (44,9 %). Spíše souhlasí 101 dotazovaných (42,8 %). 24 respondentů (10,2 %) s tímto tvrzením spíše nesouhlasí. 5 respondentů (2,1 %) s tvrzením nesouhlasí.

Graf č. 11: **Větší informovanost o dětských domovech = pozitivnější pohled na něj a jeho obyvatele**

4.4 Shrnutí výzkumného šetření

Následující podkapitola shrnuje výzkumnému šetření. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký je pohled veřejnosti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina na dětské domovy a jeho obyvatele. Pro získání dat byla zvolena kvantitativní metoda zkoumání, a to dotazník. Na základě výsledků z dotazníkového šetření, na které je odkazováno, zde budou potvrzeny, nebo vyvráceny hypotézy, které byly stanoveny pro toto výzkumné šetření. Na závěr této podkapitoly je shrnutý celkový průběh šetření a jsou uvedena možná doporučení pro praxi.

H1: Více než 50 % respondentů má na dětský domov negativní pohled.

První hypotéza zjišťuje, jaký je pohled respondentů na dětský domov. Je podložena na závěrečné práci Urbánkové (2018), kdy výsledkem jejího šetření bylo, že lidé nemají na dětský domov pozitivní pohled díky zkreslenému názoru na chod domova a představě o ústavu či ubytovně bez dostatku materiálního zabezpečení.

Pro zjištění této hypotézy byla využita 1. položka dotazníku, která se dotazovala, jakou emoci v respondentech vzbudí pojem dětský domov. Jak bylo uvedeno v podkapitole Koncepce výzkumného šetření, negativní pohled je v případě, kdy respondent na škále vybral emoci 4 a 5, pokud zvolil respondent emoci 3, jedná se o pohled neutrální a v případech, kdy dotazovaný zvolil emoci 1 a 2, pak má pohled pozitivní. Z Grafu č. 1 je patrné, že nejvíce respondentů má pohled neutrální (55,1 % dotazovaných). Negativní pohled na dětské domovy má 23,3 % respondentů. 21,6 % respondentů má pohled pozitivní.

Další 4 položky se zabývaly pohledem na obyvatele dětských domovů. 2. položka měla pouze informativní charakter, zdali dotazovaní znají někoho z dětského domova. Výsledkem 3. položky je, že více než polovina respondentů (54,2 %) nezměnila svůj názor na jedince po zjištění, že vyrůstal, nebo ještě momentálně vyrůstá v dětském domově (viz Graf č.2). 4. a 5. položka dotazníku se týkala změny přístupu k jedincům z dětských domovů. Z Tabulky č. 5 je zřejmé, že 78,8 % respondentů má stejný přístup k dětem z dětských domovů jako k dětem, které vyrůstají v rodině. Pokud mají respondenti jiný přístup, projevuje se to tím, že se osobám z dětských domovů snaží pomoci (viz Graf č. 3).

Další položka, která nám poskytla data pro verifikování této hypotézy je 6. položka dotazníku, která zjišťovala, jakou mají dotazovaní představu o dětském domově. Názorné zobrazení odpovědí nalezneme v Grafu č. 4, ze kterého je patrné, že si většina dotazovaných (konkrétně 84,7 %) představuje dětský domov jako internátní typ ubytování. Dětský domov jako ústav si představuje pouze 2,5 % dotazovaných.

Shrneme-li si zjištěná data, pak negativní pohled na dětské domovy má pouze 23,3 % respondentů. 54,2 % dotazovaných nezměnila svůj názor na jedince po zjištění, že pochází z dětských domovů. 78,8 % má k dětem z dětských domovů stejný přístup jako k dětem, které vyrůstají v rodině. A dětský domov jako ústav si představuje pouze 2,5 % dotazovaných.

Na základě těchto zjištění lze stanovit, že je hypotéza H1 vyvrácena.

H2: Nejčastějším důvodem umístění dětí do dětského domova je podle respondentů nedostatečné naplnění potřeb v původní rodině.

Druhá hypotéza zjišťuje, jaký je nejčastější důvod umístění dětí do dětského domova. Je podložena na výzkumném šetření závěrečné práce Urbánkové (2018), kdy nejčastějším důvodem pro umístění dětí do dětských domovů je podle respondentů nedostatečné naplnění potřeb v původní rodině.

Pro verifikování této hypotézy nám slouží 7. položka dotazníku, jejíž odpovědi jsou znázorněny v Grafu č. 5. Dle 48,3 % respondentů je nejčastější důvod pro umístění dětí do dětských domovů nezájem rodičů o děti. Důvod nedostatečné naplnění potřeb je až na druhém místě, kdy tuto odpověď zvolilo 42,4 % respondentů.

Hypotéza H2 je tedy vyvrácena.

H3: Alespoň polovina respondentů se domnívá, že více než polovina obyvatel dětského domova je romského původu.

Třetí hypotéza se zabývá etnickým původem obyvatelů dětského domova. Jejím cílem je potvrdit, či vyvrátit mýtus, který o dětských domovech panuje ve společnosti, podle něhož v dětských domovech žije více obyvatel romského původu než obyvatel původu českého.

Aby byla hypotéza potvrzena, je zapotřebí, aby alespoň 50 % respondentů zvolilo odpověď 75% a 100% zastoupení dětí romského původu v 8. položce dotazníku, která

je zobrazena v Grafu č. 6. Z tohoto grafu můžeme vyčíst, že 75% zastoupení dětí romského původu zvolilo 32,2 % respondentů. 100% zastoupení romských dětí nezvolil ani jeden respondent.

Na základě tohoto zjištění můžeme říct, že je hypotéza H3 vyvrácena.

H4: Více než 50 % respondentů se domnívá, že vývoj dětí v dětských domovech je ohrožen.

Předposlední hypotéza se věnuje vývoji dětí v dětském domově. Je podložena na studiích, které jsou k dispozici ve sborníku kolektivů autorů (Pacnerová, Myšková eds., 2016), z jejichž výsledků plyne, že děti v dětských domovech mají pomalejší intelektový vývoj či se u nich objevují psychické problémy. Následky si často nesou do dospělosti, kdy se u nich projevují problematické sociální vztahy nebo slabší životní úroveň.

V podkapitole Koncepce výzkumného šetření je stanoveno, co znamená, že je vývoj dětí ohrožen. Ohrožený vývoj znamená, pokud jsou děti z dětských domovů na nižší úrovni ve vývoji než děti, které vyrůstají v biologických rodinách a pokud v 11. položce je alespoň u 5 bodů hodnota nikdy, málokdy, nebo příležitostně.

9. položka dotazníku zjišťovala, zdali podle respondentů má délka pobytu v dětském domově vliv na vývoj jedince. Jak je zřejmé z Grafu č. 7 66,5 % respondentů uvedlo, že má délka pobytu v dětském domově negativní vliv na vývoj jedince.

Další položka, která slouží k verifikování této hypotézy, je položka č. 10, jejíž odpovědi jsou znázorněny v Grafu č. 8. Více než polovina dotazovaných (konkrétně 60,6 % respondentů) se domnívá, že děti, které vyrůstají v dětských domovech jsou na nižší úrovni ve vývoji než děti, které vyrůstají v biologických rodinách.

Jak často se dětem v dětských domovech dostává jednotlivých podnětů zjišťovala 11. položka. Výsledky jsou zobrazené v Grafu č. 9. Pro vyhodnocení se budeme držet stanoveného kritéria, kdy se zaměříme na odpovědi nikdy, málokdy a příležitostně. Pro snazší přehlednost je vyhodnocení uvedeno v Tabulce č. 8. Z tabulky se můžeme dočíst, že stanovenému kritériu odpovídají následující podněty: láska, pocit bezpečí, opora, soukromí, kapesné, počítač a telefon a podnět výlety a návštěvy, tedy 7 podnětů.

Tabulka č. 8 **Ohrožení vývoje dětí nedostatkem podnětů**

	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Celkem
Láska	2,5 %	32,6 %	44,9 %	80 %
Pocit bezpečí	0,4 %	14,8 %	29,2 %	54,4 %
Opora	1,3 %	15,3 %	34,7 %	51,3 %
Soukromí	15,7 %	46,6 %	22,9 %	85,2 %
Kapesné	10,6 %	19,5 %	30,5 %	60,6 %
Ošacení	0 %	3,0 %	24,2 %	27,2 %
Hračky	0 %	4,7 %	32,2 %	36,9 %
Počítač, telefon	3,8 %	22,5 %	35,6 %	61,9 %
Výlety, návštěvy	0,4 %	10,2 %	44,5 %	55,1 %

Pro verifikování hypotézy si shrneme zjištěná data. 66,5 % respondentů si myslí, že délka pobytu v dětském domově má negativní vliv na vývoj jedince. Děti, které vyrůstají v dětských domovech jsou na nižší úrovni ve vývoji než děti, které vyrůstají v biologických rodinách dle 60,6 % respondentů. Vývoj dětí v dětských domovech je také ohrožen nedostatkem podnětů, kdy u 7 položek více než polovina respondentů zvolila, že se tyto podněty dětem dostávají příležitostně, málokdy, nebo nikdy.

Na základě těchto dat je hypotéza H4 potvrzena.

H5: Podle respondentů větší informovanost o dětských domovech povede k pozitivnějšímu pohledu veřejnosti na dětské domovy.

Cílem poslední hypotézy je zjistit, zdali by více informací o dětských domovech mělo pozitivní vliv na pohled na něj. Hypotéza je podložena na výzkumném šetření Vladovové (2019), kdy jedním z výsledků bylo, že respondenti, kteří nemají dostatek informací o dětských domovech, mají postoje k dětem z dětských domovů ovlivněny směrem k formě negativních předsudků.

K zjištění této hypotézy nám slouží poslední 4 položky dotazníku. 12. položka dotazníku (viz Tabulka č. 6) měla informativní charakter, kdy zjišťovala, jestli je

podle respondentů dostatečná informovanost a propagace o dětských domovech. 84,7 % respondentů shledávají informovanost a propagaci za nedostatečnou.

V návaznosti na 12. položku byla vytvořena další položka, zdali mají respondenti zájem vědět více o dětských domovech. Zde už čísla oproti předchozí otázce poklesla, kdy o více informací má zájem 71,6 % dotazovaných (viz Tabulka č. 7).

Odpovědi na otázku, jestli by více informací o dětských domovech ovlivnilo názor na něj, nalezneme zobrazené v Grafu č. 10. Souhlasně (ano, spíše ano) na tuto otázku odpovědělo 67,3 % dotázaných.

Poslední 15. položka dotazníku se dotazovala, zda respondenti souhlasí s tvrzením „větší informovanost o dětských domovech = pozitivnější pohled a něj a jeho obyvatele“. S tímto tvrzením souhlasí (odpověď ano, spíše ano) 87,7 % respondentů.

Dle zjištěných dat můžeme shrnout následující: dle 84,7 % respondentů je informovanost a propagace o dětských domovech nedostatečná. 71,6 % dotazovaných chce vědět více o dětských domovech. Dle 67,3 % respondentů by více informací o dětských domovech ovlivnilo názor na něj. A na závěr 87,7 % dotazovaných se domnívá, že větší informovanost o dětských domech znamená pozitivnější pohled na něj a jeho obyvatele.

Hypotéza H4 je tedy potvrzena.

Potvrzené hypotézy: H4, H5

Vyvrácené hypotézy: H1, H2, H3

Na základě výsledků výzkumného šetření můžeme říct, že vybraní obyvatelé z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina, mají neutrální pohled na dětské domovy. Bohužel nad pozitivním pohledem převažuje pohled negativní. Co se týče obyvatel dětských domovů, tak se mnoho dotázaných snaží dětem z dětských domovů pomoci. Za významné považují i představu o dětském domově jako budově, kdy si většina respondentů představí dětský domov jako „internát“, nebo budovu se samostatnými byty, popřípadě pokoji a nepanuje mezi dotázanými negativní představa „ústavu“, jak jsem se z počátku výzkumného šetření domnívala. Cíl výzkumného šetření byl tedy splněn.

Výzkumné šetření hodnotím pozitivně především z hlediska průběhu, kdy se mi prostřednictvím internetové formy dotazníku během krátké chvíle dostal velký počet odpovědí. Jsem vděčná i za možnost využití klasické tištěné verze, kdy jsem si záměrně volila respondenty ze starší věkové kategorie, ke které se nemohla dostat online verze. Díky tištěnému dotazníku se mi podařilo oslovit i muže, abych zmenšila genderový rozdíl dotazovaných. Při vyhodnocování dotazníků jsem zjistila, že jsem otázky položila příliš obecně s malým výběrem možností, což se mi potvrdilo i prostřednictvím zpětné vazby od respondentů. Často mi dotazovaní psali, že některé otázky by pozměnili, popřípadě by doplnili odpověď, která jim tam chyběla. I přes to musím podotknout, že i když měli respondenti v některých otázkách možnost polouzavřených otázek, kdy mohli odpovědi dopsat dle vlastních slov, využila to jen velmi malá část respondentů.

Co se týče doporučení, určitě bych apelovala na dětské domovy, aby se více prezentovaly v okolí. Informovanost a propagace je dle téměř většiny respondentů nedostatečná, i přes to, že by o tyto informace byl mezi dotazovanými zájem. Proto by bylo vhodné, aby se dětské domovy začaly více prezentovat na veřejných akcích či veřejné akce přímo pořádaly. Víím, že dětské domovy v mém okolí nějaké akce pořádají, ale chybí tomu podle mého názoru propagace, kdy lidé v okolí mnohdy neví, že domov něco pořádá.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat systém náhradní výchovné péče, jeho zařízení s důrazem na samotný dětský domov a děti, které v něm pobývají. Zároveň si diplomová práce klade za cíl zjistit, jaký má na dané zařízení pohled veřejnost. Práce se skládala ze tří teoretických kapitol. První kapitola nesla název Systém náhradní výchovné péče. V kapitole byla charakterizována ústavní a ochranná výchova a dále popisovala školská zařízení, ve kterých tyto výchovy probíhají. Druhá kapitola se věnovala dětským domovům v systému ústavní výchovné péče. Kromě legislativního ukotvení byl v této kapitole popsán personál dětských domovů. Jako zajímavost zde byly uvedeny výzkumy, výzkumné šetření a studie, které mapují oblast dětských domovů. Poslední teoretická kapitola byla věnována dětem v dětských domovech, kde byly na začátku kapitoly uvedeny charakteristické rysy těchto dětí. Byl zde věnován prostor i rodině jako možnému rizikovému prostředí pro vývoj dítěte, v jehož důsledku může dojít k umístění dítěte do dětského domova. Stěžejní část kapitoly byla určena pro cestu dítěte dětským domovem od jeho přijetí přes zařazení do běžného života v domově až po přípravu na propuštění z ústavní péče.

Empirická část práce, které byla věnována poslední kapitola práce, obsahovala vlastní výzkumné šetření v problematice dětských domovů. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký je pohled veřejnosti z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina na dětské domovy a jeho obyvatele. Pro získání dat byla zvolena kvantitativní metoda zkoumání, a to dotazník. Cíl výzkumného šetření se podařilo naplnit, kdy veřejnost z Jihočeského kraje a Kraje Vysočina má na dětský domov neutrální pohled. Bohužel nad pozitivním pohledem převažuje pohled negativní. Co se týče obyvatel dětských domovů, tak se respondenti snaží dětem pomáhat. Důležitá je i představa o dětském domově jako budově, kdy si většina respondentů představuje dětský domov jako „internát“, nebo budovu se samostatnými byty, popřípadě pokoji a nepanuje mezi dotazovanými negativní představa „ústavu“.

Diplomová práce by měla přinést na sebe navazující ucelený koncept o problematice dětských domovů. Díky výsledkům šetření práce poukazuje na důležitost zvýšení informativnosti, a především propagace o dané problematice, protože veřejnost o tyto informace projevuje zájem. Práce může zároveň sloužit i jako inspirace pro ostatní studenty, které problematika dětských domovů zajímá.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BENDL, Stanislav, HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. 1. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák-Triton. 108 stran. ISBN 978-80-7387-703-3.

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. 104 s. ISBN 978-80-87455-01-2.

FOLDA, Jan a kol., 2009. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice*. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček. 60 s. ISBN 978-80-254-4799-4.

JANSKÝ, Pavel, 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus. 292 s. Recenzované monografie; 52. ISBN 978-80-7435-534-9.

KUBÍČKOVÁ, Hana, 2011. *Dítě-rodina-instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 1998. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Gradě vyd. 1. Praha: Grada. 343 s. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.

LAZAROVÁ, Bohumíra et al., 2008. *Strategie výchovy v zařízeních institucionální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. 160 s. ISBN 978-80-86856-57-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír, 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.

ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Vyd. 1. Praha: Portál. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VAŠŤATKOVÁ, Jana, VYHNÁLKOVÁ, Pavla, ed., 2008. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Olomouc: Hanex. 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.

Legislativní zdroje

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, 2006. [online]. [citováno 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-438>

Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [citováno 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), 2003. [online]. [citováno 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2002. [online]. [citováno 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Internetové zdroje

GAŠPAROVÁ, Marcela, 2017. *Dětský domov očima jeho obyvatel: Hodnocení života v dětském domově, názor okolí na život v dětském domově a vliv tohoto názoru*. Brno. 74 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Červenka, Ph.D.

PACNEROVÁ, Helena, MYŠKOVÁ Lucie (eds), 2016. *Kvalita péče o děti v ústavní výchově* [online]. Praha: 1 Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské

zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 90 s. [cit. 2022-02-01]. ISBN 978-80-7481-157-9. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/699/>

RICE, Jenni, Judith MULLINEUX a Campbell KILLICK, 2022. *Female Care Leavers' Experience of the Staff-Child Relationship While Living in an Intensive Support Children's Home in Northern Ireland*. *Child Care in Practice* [online]. 28(1), 4-19 [cit. 2022-03-07]. ISSN 1357-5279. Dostupné z: doi:10.1080/13575279.2019.1693979

SALIFU YENDORK, Joana, Selina Owusu BOADU, Margaret AMANKWAH-POKU a Annabella OSEI-TUTU, 2022. *Forgiveness in Children Placed in Children's Homes: Understanding, Process and Motivation for Forgiveness*. *Child Care in Practice* [online]. 28(1), 20-42 [cit. 2022-04-01]. ISSN 1357-5279. Dostupné z: doi:10.1080/13575279.2019.1681362

Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže, 2020. *Sociální práce* [online]. 5.10.2020 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-v-institucionalni-vychove-deti-a-mladeze-dd-dgu-ddss-vum-svp/>

STÖCKBAUEROVÁ, Vanda, 2014. 11 mýtů o dětských domovech, které stále přetrvávají. *Maminka* [online]. 16.1.2014 [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://www.maminka.cz/clanek/11-mytu-o-detskych-domovech-ktere-stale-pretrvavaji>

Středisko náhradní rodinné péče, 2022a. Systém náhradní péče. *Šance dětem* [online]. Obecně prospěšná společnost Sirius. 17. 03. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/system-nahradni-pece>

Středisko náhradní rodinné péče, 2022b. Dítě v ústavu. *Šance dětem* [online]. Obecně prospěšná společnost Sirius. 17. 03. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-v-ustavu>

URBÁNKOVÁ, Jana, 2018. *Dětský domov jako domov očima vychovatelů*. Brno. 47 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Červenka, Ph.D.

VLADOVOVÁ, Adéla, 2019. *Postoje vysokoškolských studentů k dětem z dětských domovů*. Brno. 67 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Červenka, Ph.D.

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Pohlaví a věk respondentů

Tabulka č. 2: Bydliště respondentů

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Tabulka č. 4: Znalost někoho z dětského domova

Tabulka č. 5: Změna přístupu k jedincům z dětského domova

Tabulka č. 6: Informovanost a propagace o dětských domovech

Tabulka č. 7: Zvýšení informovanosti o dětských domovech

Tabulka č. 8: Ohrožení vývoje dětí nedostatkem podnětů

Seznam grafů

Graf č. 1: Emoce, kterou vzbudí dětský domov

Graf č. 2: Změna pohledu na jedince z dětského domova

Graf č. 3: Projev jiného přístupu k osobám z dětských domovů

Graf č. 4: Představa o dětském domově

Graf č. 5: Nejčastější důvod pro umístění dětí do dětských domovů

Graf č. 6: Etnický původ dětí v dětských domovech

Graf č. 7: Vliv délky pobytu v dětském domově na vývoj jedince

Graf č. 8: Úroveň vývoje dětí v dětských domovech

Graf č. 9: Jak často se dětem v dětských domovech dostávají potřeby a předměty

Graf č. 10: Vliv více informací na názor o dětských domovech

Graf č. 11: Větší informovanost o dětských domovech = pozitivnější pohled na něj a jeho obyvatele

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník pro výzkumné šetření

Příloha A: Dotazník pro výzkumné šetření

Hezký den,

jmenuji se Alena Hružová a jsem studentkou 2. ročníku magisterského studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé diplomové práce na téma „Pohled veřejnosti na dětské domovy“. Dotazník je zcela anonymní a zabere Vám několik minut. Děkuji Vám za čas strávený při vyplňování dotazníku.

Jste: Žena / Muž

Kolik je vám let?

V jaké obci bydlíte?

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní vzdělání
- b) Střední vzdělání s výučním listem
- c) Střední vzdělání s maturitou
- d) Vyšší odborné vzdělání
- e) Vysokoškolské vzdělání

1. Označte, jakou emoci ve Vás vzbudí, když se řekne dětský domov (pozn. jako při známkování ve škole):

Pozitivní 1 2 3 4 5 Negativní

2. Znáte někoho, kdo vyrůstal v dětském domově nebo v něm momentálně pobývá?

- a) Ano
- b) Ne

3. Změnil/a jste na toho člověka svůj pohled poté, co jste zjistil/a, že vyrůstal / vyrůstá v dětském domově?

- a) Ano, změnil/a v pozitivním smyslu
- b) Ano, změnil/a v negativním smyslu
- c) Ne, nezměnil/a
- d) Neznám nikoho z dětského domova

4. Přístupujete k jedinci z dětských domovů jinak než k jedinci, který vyrůstal v rodině?

- a) Ano, přistupuji k nim jinak
- b) Ne, můj přístup je stejný

5. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, projevuje se to následovně:

- a) Osobám z dětských domovů se vyhýbám
- b) Osobám z dětských domovů se snažím pomoci
- c) Jiné (uveďte)

6. Když se řekne dětský domov, představíte si:

- a) Internátní typ ubytování (několik pokojů, koupelna + WC a kuchyňka společná pro všechny)
- b) Budovu se samostatnými plně vybavenými byty
- c) Každý pokoj má svou koupelnu + WC a kuchyňku
- d) Ústav s mřížemi na oknech, který není dostatečně vybavený
- e) Jiné (uveďte)

7. Vyberte jeden nejčastější důvod pro umístění dětí do dětských domovů:

- a) Nedostatečné naplnění potřeb v původní rodině
- b) Rodiče jsou ve výkonu trestu odnětí svobody
- c) Nezájem rodičů o děti
- d) Úmrtí rodičů
- e) Užívání návykových látek
- f) Nedostatečné výsledky dětí ve škole
- g) Špatná školní docházka dětí
- h) Jiné (uveďte)

8. Jaké je podle Vás zastoupení obyvatel dětského domova co do etnického původu?

a) Český původ	0 %	25 %	50 %	75 %	100 %
b) Romský původ	0 %	25 %	50 %	75 %	100 %
c) Jiný původ	0 %	25 %	50 %	75 %	100 %

9. Má podle Vás délka pobytu v dětském domově vliv na vývoj jedince?

- a) Ano, v pozitivním smyslu
- b) Ano, v negativním smyslu
- c) Ne, nemá to vliv

10. Děti vyrůstající v dětských domovech jsou ve vývoji:

- a) Na stejné úrovni jako děti vyrůstající v biologických rodinách
- b) Jsou na vyšší úrovni než děti vyrůstající v biologických rodinách
- c) Jsou na nižší úrovni než děti vyrůstající v biologických rodinách

11. Jak často se dětem v dětských domovech dostává:

a) Láska	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
b) Pocit bezpečí	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
c) Opора	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
d) Soukromí	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
e) Kapesné	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
f) Ošacení	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
g) Hračky	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
h) Počítač, telefon	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy
i) Výlety, návštěvy	Nikdy	Málokdy	Příležitostně	Často	Vždy

12. Informovanost a propagace o dětských domovech (např. v médiích) je podle Vás:

- a) Dostatečná
- b) Nedostatečná

13. Chtěl/a byste vědět více o dětských domovech?

- a) Ano
- b) Ne

14. Ovlivnilo by více informací o dětských domovech Váš názor na něj?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

15. Souhlasíte s tvrzením „větší informovanost o dětských domovech = pozitivnější pohled na něj a jeho obyvatele“?

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Spíše nesouhlasím
- d) Nesouhlasím